

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ДОСТРОКОВІ ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА:
ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ**

- **У ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОГО
КОНСЕНСУСУ:**

- ∨ *Національна єдність: загальноукраїнські
круглі столи в оцінках політиків і експертів*

- ∨ *Проблема федералізації в українських реаліях*

- **РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ:**

- ∨ *Судова система України
в очікуванні оновлення*

- ∨ *Адаптація українського
кримінально-виконавчого законодавства
до європейських стандартів*

- **ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

- ∨ *Українське майно в Криму*

№ 10 (68) ТРАВЕНЬ 2014

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 10 (68) 2014

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

**Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»**

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горвий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Ю. Половинчак (відповідальна за випуск),
Н. Іванова, Т. Дубас, Л. Присяжна,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Ворошилов О.

Общеукраинские круглые столы
национального единства
в оценках политиков и экспертов.....8

Бусол Е.

Проблема федерализации
в украинских реалиях:
мнения экспертов и политиков.....12

Присяжна Л.

Судова система України
в очікуванні оновлення.....21

Полтавець С.

Мобілізація автомобілів:
допомога армії чи відчуження власності.....25

Беззуб І.

Адаптація українського
кримінально-виконавчого законодавства
до європейських стандартів 29

Кривецький О.

Законодавчі ініціативи
щодо посилення вимог до кандидатів
у народні депутати України.....35

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Єфімов О.

Українське майно в Криму.....37

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *.....42

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

25 травня в Україні відбулися дострокові вибори Президента

За попередніми даними ЦВК, явка виборців становить майже 61 %. Хоча на більшій частині Донецької та Луганської областей дільниці не були відкриті, проте явка по країні виявилася близькою до рекордної.

Дані в ЦВК говорять про те, що найактивніше голосував Центр і Захід України. Нижча явка на Півдні, де досі напружена атмосфера через сепаратистів. Слід звернути увагу на те, що попри триваючу окупацію частини території України понад 6 тис. виборців Криму та Севастополя все-таки змогли взяти участь у голосуванні на виборах Президента України. Про це заявив голова ЦВК М. Охендовський. Водночас він повідомив, що найбільша кількість жителів АРК виявила бажання проголосувати в Києві, а також нагадав, що мешканці Криму мали можливість проголосувати за допомогою механізму тимчасової зміни місця голосування на будь-якій зручній для них виборчій дільниці на всій території України. Особливо напруженою була ситуація з голосуванням на Сході України. Але, незважаючи на побоювання щодо ймовірного зриву виборів, погрози, захоплення виборчих дільниць, українцям на Сході проголосувати таки вдалося. Голова Луганського КВУ О. Светіков зазначив: «Вибори на Донбасі відбулися попри всі перепони, які були перед членами комісій. І центральні органи влади, і правоохоронні органи зробили все для того, щоб вибори відбулися».

Як і прогнозувалося за даними трьох екзит-полів, кандидат на пост Президента П. Порошенко за попередніми результатами перемагає в першому турі, набираючи понад 50 % голосів виборців.

Станом на 15:00 29 травня за даними обробки ЦВК 99,5 % протоколів у електронному вигляді під час виборів Президента за П. Порошенка проголосувало 54,7 % виборців, це вже дає підстави стверджувати, що другого туру президентських виборів не буде. За Ю. Тимошенко – 12,8 %. За лідера Радикальної

партії О. Ляшка віддали свої голоси 8,3 % виборців, лідера партії «Громадянська позиція» А. Гриценка – 5,48 %, за С. Тігіпка – 5,23 %.

Як зазначають у ЦВК, остаточні дані можуть бути сформовані через кілька днів у зв'язку з труднощами отримання протоколів з регіонів.

Щодо ж загального рівня процесу волевиявлення заступник голови ЦВК А. Магера заявив: «Я вважаю, що ми можемо говорити про те, що цей вибір було зроблено вільно. Він був зроблений в умовах, коли була можливість обрати з кандидатів, зробити чіткий поінформований вибір шляхом таємного голосування. В умовах вільної країни, якою, я вважаю, є на сьогодні Україна, виходячи з цих аспектів, я вважаю, що Україна провела на належному рівні вибори Президента України».

Позачергові президентські вибори в Україні відбулися відповідно до міжнародних стандартів, вважають у Комітеті виборців України. «За результатами спостереження Комітет виборців України констатує, що позачергові вибори Президента України на переважній більшості дільниць, а це понад 90 % дільниць, відбулися відповідно до міжнародних стандартів чесних і демократичних виборів, без істотних і системних порушень виборчого законодавства», – заявив гендиректор КВУ О. Черненко на прес-конференції в понеділок у Києві.

На підставі інформації, що надходить з усіх областей, міст, сіл і селищ України, можна впевнено констатувати, що президентські вибори відбулися в усіх регіонах країни. Про це заявив і в. о. Президента України, Голова Верховної Ради О. Турчинов: «Хочу подякувати всім громадянам України за усвідомлення важливості народного волевиявлення», – сказав О. Турчинов, додавши, що надзвичайна активність виборців спостерігалася «фактично на всій території України». «Особлива подяка членам окружних і дільничних комісій Донецької та Луганської областей, які гідно виконали свій громадянський обов'язок.

Виборами, які, я сподіваюся, визнають усі цивілізовані країни світу, ми зруйнували плани наших ворогів. Це наша спільна перемога», – підсумував він. Зазначимо, у Генпрокуратурі зафіксували, що президентські вибори в Україні вперше відбулися без застосування адміністративного ресурсу.

П. Порошенко, який, за попередніми даними ЦВК, упевнено перемагає на виборах Президента, уже дав ряд обіцянок. Зокрема, він вважає, що одним з пріоритетних завдань новообраного глави держави має стати вирішення «кримського питання». «Одним з перших пріоритетів діяльності Президента, всієї української влади буде вирішення “кримського питання”: повернення Криму Україні, захист українців, що проживають в Криму і які через своє “українство” зараз відчувають надзвичайно високий тиск», – заявив він на брифінгу в Києві. П. Порошенко також наголосив на необхідності проведення дострокових парламентських виборів у 2014 р.: «Я вважаю, що вони (вибори) повинні пройти в цьому році», – зазначив П. Порошенко.

Як імовірний майбутній Президент України П. Порошенко також заявив, що в разі його перемоги на виборах зміни уряду й усунення А. Яценюка з посади Прем'єр-міністра України не відбудеться. «Відповідно до Конституції, президентські вибори не тягнуть за собою відставки Прем'єра. Ніяких планів щодо зміни уряду не маю. Вважаю, що діяльність А. Яценюка на посаді Прем'єра є досить успішна», – сказав П. Порошенко. При цьому він констатував, що має намір призначити керівників Міністерства закордонних справ, Генеральної прокуратури та Служби безпеки України одразу ж після інавгурації Президента. Політик також нагадав, що в компетенції Президента України також і призначення Генерального прокурора. Разом з тим він сказав: «Як обіцяв, я назву всі прізвища наступного дня після інавгурації. Не виключено, що на землі Донбасу. Інавгурація може збігтися з презентацією президентських законів, які допоможуть врегулювати ситуацію в країні. Головне зараз – забезпечити безпеку громадян». Він також подякував «тисячі кримчан і сотні тисяч жителів Донбасу» за

участь у виборах. «Можемо сказати твердо і переконливо: голосувала вся Україна, це вибір всієї України», – сказав П. Порошенко.

Позачергові вибори Президента України, які відбулися 25 травня, викликали широкий міжнародний резонанс. Лідери зарубіжних країн як Заходу, так і Сходу, представники міжнародних організацій загалом схвально поставилися до їх проведення.

До останнього моменту головною інтригою залишалось, чи визнає вибори Росія, яка відмовилася надсилати своїх спостерігачів за перебігом виборів. Тим більше що політичний сателіт РФ – офіційна влада невизнаного Придністров'я, на території якого проживає до 90 % зареєстрованих у Молдові українських виборців, блокувала їх голосування. Про це, зокрема, заявив посол України в Молдові С. Пирожков. «Влада регіону відкрито радила українським виборцям не брати участі у голосуванні. Цього разу вибори проходили при тотальній блокаді, у тому числі інформаційній з боку Придністров'я», – заявив дипломат. Незважаючи на це, у виборах взяли участь 470 осіб з регіону, що, на думку С. Пирожкова, є позитивним результатом. Усього у виборах на двох виборчих дільницях, відкритих на території Посольства України в Кишиневі та Консульства у м. Бельци, взяли участь 782 виборці.

Разом з тим напередодні президентських виборів в Україні президент Росії В. Путін заявив, що поважатиме вибір українського народу. Про це російський лідер заявив під час Санкт-Петербурзького економічного форуму. «Ми розуміємо, що люди в Україні хочуть, щоб країна вийшла з цієї тривалої кризи. Поза сумнівом, ми з повагою поставимося до вибору українського народу, будемо дивитися, що відбувається», – сказав він і підкреслив, що Москва зацікавлена в тому, щоб на її західних рубежах, у «братській» Україні запанував порядок і спокій.

Щоправда, пізніше тональність відгуків представників Кремля дещо змінилась і вже 27 травня ЗМІ звернули увагу на те, що в Раді Федерації заговорили про нелегітимність нового Президента. Зокрема,

за словами голови комітету з конституційного законодавства і державного будівництва А. Клішаса, вибори Президента України не означають появи легітимної влади в країні. За словами російського політика, призначення та проведення виборів не дозволяє говорити про легітимність новообраного Президента у той час, коли країна «перебуває в умовах громадянської війни». Також, заявив А. Клішас, наразі досі не відомо, «якими повноваженнями буде володіти новообраний глава держави».

Не виключено, що такі зміни в офіційному коментуванні виборів Президента в Україні з боку Росії пов'язані із заявами, зробленими потенційним переможцем президентських перегонів П. Порошенком напередодні (зокрема, стосовно намірів повернути Крим) та активізацією АТО на Сході України.

Свою повагу до вибору українського народу та готовність до співпраці висловило МЗС Білорусі. Про це йдеться в спеціальній заяві, розміщеній на сайті відомства. «Білорусь поважає вибір українського народу та готова до подальшої конструктивної співпраці зі своїм сусідом», – йдеться в заяві.

При цьому у відомстві зазначили, що виборча кампанія відбувалася в жорсткій і напруженій ситуації, а частина громадян не була залучена до виборчого процесу. «Сподіваємося, що вибори стануть значним кроком на шляху відновлення взаємопорозуміння, нормалізації ситуації у країні та побудови повноцінної вертикалі влади», – наголосили в МЗС Білорусі.

Міністерство закордонних справ Республіки Казахстан опублікувало заяву щодо підсумків дострокових виборів Президента України, що відбулися 25 травня 2014 р., передає BNews.kz з посиланням на зовнішньополітичне відомство.

«У Казахстані вітають проведення виборів Президента України, які забезпечили волевиявлення громадян країни при спостереженні з боку ОБСЄ та інших міжнародних організацій. Голосування, що відбулося, стало важливим кроком на шляху до нормалізації ситуації в Україні.

Казахстан сподівається, що вибори сприятимуть розвитку всеосяжного загальнонаціонального діалогу і врахуванню

інтересів всіх політичних сил і регіонів країни в рамках конституційної реформи, яка триває, зміцненню миру і злагоди в Україні.

Ми з повагою ставимося до вибору українського народу і послідовно підтримуватимемо зусилля світової спільноти, спрямовані на зміцнення політичної стабільності, консолідацію суспільства, подальший економічний і демократичний розвиток України», – ідеться в повідомленні.

У свою чергу, Китай заявив, що поважає вибір українського народу. Про це інформує видання «Коментарі» (<http://ua.comments.ua/world/231848-ssha-britaniya-i-kitay-tezh-zalishilisy.html>). «Ми сподіваємося, що сторони будуть дотримуватися діалогу, продовжать врегулювання української кризи політичними методами з метою стабілізації там ситуації, – сказав офіційний представник МЗС КНР Ц. Ган. – Ми цінуємо наші відносини з Україною і будемо докладати зусиль для їх зміцнення».

Президент США Б. Обама від імені всіх американців привітав український народ з тим, що він домігся того, що його голос був почутий під час голосування в рамках президентських виборів, які відбулися 25 травня. «Незважаючи на провокації і заворушення, мільйони українців прийшли на виборчі дільниці по всій країні; і навіть на Сході України, де сепаратистські угруповання, за підтримки Росії, прагнули позбавити права проголосувати цілі регіони, деякі сміливі українці все ж таки змогли вкинути свої бюлетені. Ми схвалюємо рішучість усіх тих, хто прийняв участь у виборчому процесі, а також ті зусилля, які український уряд здійснив задля успішного проведення цих виборів, незважаючи на всі перешкоди.

Протягом останніх кількох місяців український народ постійно демонстрував своє бажання вибирати своїх лідерів без якогось втручання, а також свої наміри жити в демократії, яка надасть їм можливість вирішувати своє майбутнє без насильства і залякувань. Ці вибори є ще одним важливим кроком вперед з боку українського уряду до об'єднання всієї країни і для налагодження контакту з усіма громадянами, щоб їхні надії і

бажання було втілено», – ідеться в привітанні президента США, розміщеному на сайті Посольства США в Україні.

При цьому США сподіваються слідом за виборами Президента України й на оновлення Верховної Ради. «Сполучені Штати Америки сподіваються на плідну співпрацю з наступним Президентом, а також із новим парламентом, який оберуть у демократичний спосіб, щоб підтримати зусилля, спрямовані на проведення важливих політичних й економічних реформ в Україні. Ми також продовжуємо підтримувати суверенітет і територіальну цілісність України, а також засуджуємо окупацію Криму Росією, не визнаємо спроби анексування Криму з боку Росії і залишаємося відданими співпраці з Україною і нашими партнерами задля знайдення мирного вирішення цього конфлікту», – наголошується в привітанні Б. Обами.

Представники обох палат Конгресу США наголосили на важливості міжнародної підтримки для офіційного Києва та підкреслили, що Сполучені Штати Америки й надалі будуть разом з Україною в процесі її становлення.

Голова Комітету Європарламенту з питань зовнішньої політики Е. Брок зі свого боку привітав П. Порошенка з його ймовірною перемогою на виборах і закликав Росію визнати результати голосування. Про це повідомляє сайт Deutsche Welle. «Ми закликаємо Росію визнати результати голосування й конструктивно співпрацювати з новим Президентом», – заявив Е. Брок. За його словами, люди в Україні не піддалися залякуванню й проголосували за єдність країни та демократію.

Глава представництва ЄС в Україні Я. Томбінський заявив, що задоволений тим, як відбулися вибори в Україні. «Ми бачимо, що ці вибори відбулися в більшості регіонів України і є найбільш чесними за останні 20 років. Я сподіваюся, що Росія після оприлюднення офіційних результатів також визнає ці вибори. Бо поки підстав щось стверджувати немає», – додав він.

Генеральний секретар Ради Європи Т. Ягланд також привітав українців з вибором нового Президента. «Я вітаю український народ з обранням нового Президента України і

П. Порошенка із завоюванням його підтримки в першому турі», – сказав він. За його словами, «цей чіткий мандат має стати важливим кроком на шляху врегулювання політичної кризи в Україні».

«Я вірю, що новий Президент діятиме рішуче, щоб відновити мир і демократію в країні. Він може розраховувати, що Рада Європи продовжить надавати підтримку Україні в процесі реформ, зокрема реформи Конституції. Повну повагу демократії, прав людини і верховенства закону – це єдиний спосіб для українського народу гарантувати процвітаюче та мирне майбутнє своєї країни», – зазначив Т. Ягланд.

За словами міністра закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмайера, Німеччина вітає демократичні президентські вибори в Україні й чекає такої ж оцінки від Російської Федерації. «Я радий, що вибори відбулися. Ще чотири тижні тому ми сумнівалися. Я радий, що день виборів обійшовся без великого кровопролиття. Я сподіваюся на результат, який буде однозначним. Щоб країна могла швидко повернутися до спокою, а також політичної та економічної стабілізації», – сказав він.

Глава британського МЗС В. Хейг вважає, що голосування на виборах Президента продемонструвало рішучу підтримку громадян України проведення нових реформ. «Я вітаю громадян України, які продемонстрували свою рішучість у голосуванні на сьогоднішніх (25 травня) історичних президентських виборах», – сказав він.

За його словами, висока явка виборців продемонструвала бажання українського народу вирішувати своє майбутнє без втручання ззовні. «Я шкодую, що збройні банди сепаратистів, які нібито представляють себе “мирними активістами”, намагалися перешкодити жителям Донецька і Луганська реалізувати своє право на волевиявлення», – додав В. Хейг.

При цьому він віддає належне членам виборчих комісій, які були піддані неймовірному залякуванню в цих регіонах, але прагнули виконати свої зобов'язання. Також він похвалив

тих громадян Східної України, які подолали всі перешкоди, щоб взяти участь у голосуванні.

На його думку, кожен голос був зразком індивідуального акту мужності. «Об'єднане Королівство, як і переважна більшість міжнародної спільноти, твердо прихильне суверенітету, незалежності та територіальній цілісності України», – зазначив британський міністр.

В. Хейг підтвердив, що саме тому Велика Британія не визнає незаконної анексії Криму Росією. «Сьогодні (25 травня) українці послали рішучий сигнал своєї підтримки реформам і новому майбутньому країни», – стверджує британський міністр.

Він повідомив, що Велика Британія з нетерпінням чекає початку співпраці з новим Президентом з приводу реалізації реформ, які можуть задовольнити сподівання народу України.

Глава шведського МЗС К. Більдт задоволений попередніми результатами виборів в Україні. «Чистий результат для П. Порошенка як нового Президента є хорошим результатом для України і для Європи. Вітаємо!» – написав К. Більдт.

Президент Польщі Б. Коморовський привітав у телефонній розмові кандидата на пост Президента України П. Порошенка з перемогою на виборах і запросив відвідати Польщу 3–4 червня, коли країна святкуватиме 25-ту річницю перших у комуністичному блоці частково вільних виборів у парламент. Із цієї нагоди в Польщу приїде президент США Б. Обама, який планує 3 червня зустрітися з главами країн Центральної і Східної Європи.

Б. Коморовський також висловив сподівання на те, що після виборів ситуація в Україні стабілізується.

Слід зауважити, що позитивним моментом для результатів виборів є те, що міжнародні спостерігачі не зафіксували істотних порушень на виборах Президента України. Про це заявив голова місії міжнародних спостерігачів Європейської організації з моніторингу за виборами (ENEMO) в Україні П. Новотний. «Нами не було помічено ніяких дуже поганих порушень, тільки виключно ізольовані випадки.

Тому наразі кажемо, що вибори відбуваються позитивно», – зазначив П. Новотний.

«Більшість спостерігачів оцінюють вибори в Україні позитивно на 95 %. Ми сподіваємося, що ЦВК зробить усе можливе, щоб цей виборчий процес був прозорим, а саме підрахунок голосів і винесення результатів. Звичайно, занепокоєння викликають акти насильства в Луганську й Донецьку, але влада робить усе можливо, щоб вибори були якомога прозорішими», – зазначив керівник місії.

Із заявою про те, що президентські вибори в Україні були організовані й проведені відповідно до міжнародних зобов'язань і стандартів демократичних виборів, виступила група офіційних спостерігачів Організації за демократію та економічний розвиток (ГУАМ). Заяву озвучив на брифінгу генеральний секретар ГУАМ В. Чечелашвілі, передає «Цензор.НЕТ» з посиланням на «РБК-Україна».

«Президентські вибори в Україні були організовані і проведені відповідно до міжнародних зобов'язань і стандартів демократичних виборів, включаючи зобов'язання і стандарти ОБСЄ і Ради Європи, а також національного законодавства України, правил і процедур, розроблених Центральною виборчою комісією України... Вибори пройшли в дусі змагальності і в цілому можуть бути оцінені позитивно – як вільні і справедливі», – заявив В. Чечелашвілі. За його словами, щодо загального виборчого процесу, організації виборів і діяльності комісій на виборчих дільницях, група спостерігачів ГУАМ задоволена підсумками моніторингу.

Зауваження, які є в групі, не могли вплинути на результати голосування.

Міжнародна місія Світового конгресу українців (СКУ) зі спостереження за президентськими виборами в Україні, у свою чергу, зазначає, що явка виборців на дільницях висока і вибори відповідають міжнародним стандартам проведення демократичних виборів. Про це йдеться в повідомленні прес-служби СКУ.

(Інформація СІАЗ)

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

О. Ворошилов, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. ист. наук

Общеукраинские круглые столы национального единства в оценках политиков и экспертов

В Украине стартовала серия круглых столов, цель которых – объединить страну и положить конец конфликтам на Юго-Востоке Украины.

К участию в работе круглых столов национального единства приглашены Премьер-министр А. Яценюк, члены правительства, народные депутаты, кандидаты на пост Президента Украины, религиозные деятели, главы областных администраций и председатели областных советов, ученые.

Модераторами заседаний круглых столов являются экс-президенты Украины Л. Кравчук и Л. Кучма, сокоординатором – представитель ОБСЕ В. Ишингер.

Предполагается, что наработанные предложения с участием всех политических сил будут реализованы Верховной Радой, в том числе и через механизмы внесения изменений в Конституцию и законодательство Украины.

На данный момент проведено три круглых стола национального единства.

Участники первого круглого стола, состоявшегося 14 мая в Киеве, в основном обменивались мнениями и видением ситуации, выслушали руководителей восточных регионов, а также договорились к следующему этапу подготовить определенные наработки, в частности пакет документов о реформе местного самоуправления.

Второй круглый стол национального единства прошел в Харькове 17 мая. Его участники составили Меморандум взаимопонимания и мира и предложили рассмотреть его в Верховной Раде (что впоследствии и было сделано – 20 мая украинский парламент данный документ утвердил).

Во время третьего общеукраинского круглого стола национального единства, состоявшегося 21 мая в Николаеве, его участники наработали виденье документа о внесении изменений в

Конституцию и документа о децентрализации власти.

Следует отметить, что факт проведения в Украине общенациональных круглых столов оценивается в украинском политикуме довольно неоднозначно.

Так, победитель президентской избирательной кампании в Украине, внефракционный народный депутат П. Порошенко поддерживает проведение общенациональных круглых столов, которые должны помочь стабилизировать ситуацию в Украине. «Уверен, что на сегодняшний день альтернативы круглым столам нет», – заявил он на пресс-конференции в Харькове.

Со своей стороны экс-президент Л. Кучма считает проведение данных мероприятий несколько запоздалым. Он подчеркнул, что «мы все время догоняем события. Но любое действие лучше, чем ничего не делать. На места нужно отдать столько власти, сколько они смогут пережить».

По мнению же народного депутата от Партии регионов В. Писаренко, Меморандум взаимопонимания и мира стал доказательством того, что в Украине диалог возможен. Политик заявил, что теперь необходимо наладить механизмы этого диалога. «Нам нужна “дорожная карта”. Это позволит получить гарантии от международных партнеров и соседей, а также отработать механизмы внутреннего диалога. Он сейчас очень тяжелый, это видно по парламенту, где отдельные партии могут бросить документы на стол, уйти, а потом вернуться и продолжить диалог», – сказал В. Писаренко.

Кроме того, политик уверен, что любой круглый стол должен завершаться практическим внедрением наработанных решений.

Еще один «регионал», секретарь президиума Политсовета ПР Б. Колесников отмечает, что

«круглые столы, как и Меморандум, – они свою позитивную роль уже сыграли. Уже нужно переходить ...к конкретным изменениям Конституции». Он подчеркнул, что «страна может быть или унитарной, или федеративной. Мы выбрали унитарную модель, но никто не мешает защитить интересы каждого региона – наделить их полномочиями и деньгами. Без конкретных изменений Конституции мы не можем объяснить мирным гражданам, каким путем пойдет Украина дальше».

Двойственно оценивает работу круглых столов украинский политик Т. Черновил. Он полагает, что, по большому счету, в ситуации, подобной той, что сложилась сегодня в Украине, проведение круглых столов целесообразно. «Нужно, чтобы побольше было дискуссий в более-менее интеллектуальном, интеллигентном кругу, где поменьше крика и визга и побольше взвешенных мнений. Но это хорошо, когда есть некий внутренний конфликт, из которого каким-то образом надо выходить, в котором надо стирать острые углы. Затем через экспертное сообщество, через институты гражданского общества эти идеи популяризируются, а потом участники политического противостояния оказываются перед фактом, что им придется эти популярные среди граждан идеи тем или иным способом осуществлять, и проходит очередной круглый стол, в котором уже принимают участие непосредственно стороны конфликта. В таком случае круглые столы имеют смысл», – рассуждает Т. Черновил.

В данном же случае «эти столы уже ничего не решают. Решает все непосредственно Россия: как она скажет, так они и будут делать, а что им будут вкладывать в уши во время круглого стола, никакого значения не имеет. ...Еще раз повторю: особого вреда от этого нет, но толку от этого нет никакого», – резюмировал политик.

В то же время ряд украинских политиков проведение общенациональных круглых столов национального единства расценивает однозначно негативно.

Так, председатель Комитета Верховной Рады по вопросам национальной безопасности и обороны В. Литвин считает данную инициативу

отвлечением внимания от решения сложной ситуации в стране. «У нас уже был круглый стол в декабре 2013 – январе 2014. Что из этого получилось – известно», – отметил в этой связи народный депутат.

Со своей стороны лидер КПУ П. Симоненко подчеркнул, что, учитывая то, как и кем формировался состав участников круглых столов, можно с уверенностью говорить о том, что главной их задачей, по замыслу организаторов, будет отнюдь не мирное урегулирование ситуации и прекращение гражданского конфликта, а «легитимизация карательных операций, которые осуществляются киевским режимом и неонацистскими бандформированиями под видом АТО на Востоке и Юго-Востоке Украины, ...попытка оправдать преступления режима, увести его от ответственности за уничтожение территориальной целостности страны и потерю Крыма».

Политик отметил, что сам факт того, что Компартия не получила приглашения для участия в «так называемом круглом столе национального единства», лишней раз подтверждает, что реальные мирные инициативы и четкий пошаговый план выхода страны и общества из кризиса, которые предлагает КПУ, нынешнюю украинскую власть не интересуют.

Лидер «Украинского выбора» В. Медведчук назвал круглый стол национального единства пиар-акцией. «Круглый стол – прекрасная идея. Но сидеть за ним должны не только сторонники власти, которая ставит перед собой логичную цель – навести порядок на юго-востоке страны», – написал политик на своей странице в Facebook.

Он подчеркнул, что власть не может навести порядок имеющимися у нее силами и прекращение конфликта зависит от тех протестующих, которые взяли в руки оружие. «Именно с ними надо вести переговоры, если цель – мир и спокойствие в стране. Настоящие переговоры – это когда вы имеете смелость говорить со своими оппонентами. В противном случае это всего лишь пиар-акция», – заявил лидер «Украинского выбора».

Нет единого мнения по вопросу проведения круглых столов национального единства и в среде политологов.

Например, глава правления Центра прикладных политических исследований «Пента» В. Фесенко считает, что Всеукраинский круглый стол национального единства – это правильное направление, но ожидать от него какого-то быстрого результата нет никаких оснований. «Во-первых, это круглый стол, а не переговоры. Результат бывает на переговорах, когда у конфликтующих сторон есть свои позиции и они при помощи посредников пытаются найти компромисс и формулируют набор взаимных обязательств. Круглый стол – это дискуссия, главная задача – выговориться. Знаменитый тезис “Донбасс не слышат”, хотя у меня такое ощущение, что сейчас сам Донбасс никого не слышит. Это, к сожалению, правда», – отмечает политолог.

В. Фесенко полагает, что минимальная задача будет выполнена уже тогда, когда на круглом столе сторонам удастся услышать друг друга. Но политических задач, конкретных договоренностей от данной инициативы ожидать не стоит. «Я знаю, что есть много критики в отношении предложения А. Меркель, что должны участвовать в этом столе сепаратисты. На мой взгляд, критика не правильная. Я лично сторонник того, чтобы в этом столе участвовали те представители Донецкой и Луганской республик, которые готовы договариваться, а не воевать. Нравится кому-то или нет, но сейчас в Донбассе троевластие, поэтому ожидать, что конфликт удастся разрешить без их участия, мягко говоря, наивно. Нельзя садиться за один стол с такими, как Пономарев из Славянска, там надо решать по-другому», – констатировал политолог.

Директор Института глобальных стратегий В. Карасев в свою очередь особо подчеркивает, что круглые столы должны проводиться не для столичной элиты, а с активным привлечением региональных лидеров. «Политики на то и политики, чтобы совместными усилиями с региональными элитами, общественностью искать пути выхода из кризиса», – отметил политолог.

Данную точку зрения разделяет и председатель правления Института украинской политики К. Бондаренко, считающий, что для того чтобы национальные круглые столы были действительно результативными, необходимо включить в их состав всех представителей конфликта в нынешней Украине, в том числе и политиков, которые выступают от имени Восточной Украины.

Среди таких политиков, которые на сегодняшний день выступают именно как репрезентация Востока Украины, эксперт выделяет Н. Королевскую. «Она со своей социальной программой может представлять интересы именно Юго-Востока Украины. То есть речь идет о тех людях, которые действительно являются весомыми фигурами для Восточной Украины и могут ее представлять», – уточняет он.

К. Бондаренко также уверен, что для проведения круглых столов нужна абсолютно новая методика, в основу которой должна быть положена эффективность и честность с самими собой. «И тогда люди, которые выступают от этого региона, возвращаясь с круглого стола, уже доносят выработанные идеи и компромиссы в общество», – отмечает эксперт.

Однако пока что, по мнению К. Бондаренко, круглые столы в нынешнем составе больше напоминают имитацию: «Люди, которые в принципе единомышленники, которые представляют только одну сторону, садятся и имитируют бурную дискуссию без каких-либо последствий, рекомендаций и выводов. Кроме как имитацией это не назовешь».

Политолог А. Гарань, комментируя итоги первого круглого стола национального единства, состоявшегося в Киеве 14 мая, отметил, что это – осторожная попытка начать диалог. «Будет он успешным или нет, зависит от многих факторов, в том числе и от позиции местных элит. С людьми, которые провозглашают себя лидерами так называемых “народных республик”, вести диалог нельзя, но диалог можно вести с представителями местного бизнеса и местных политиков, которые не имеют на руках оружия», – сказал эксперт.

Со своей стороны политический эксперт Е. Магда отмечает, что факт проведения круглых столов – это уже позитив, как и формат начатого диалога. Однако негативом эксперт считает то обстоятельство, что на круглых столах представлены политики разной, так сказать, весовой категории. Это снижает эффективность диалога и подрывает возможности круглых столов в целом. «Большое количество накопившихся проблем в украинской политике, экономике, администрировании реально может быть решено только после проведения выборов, когда появится законно избранный новый Президент, который получит доверие миллионов избирателей. Именно он имеет право говорить от имени государства с людьми, имеющими разные точки зрения, сможет стать эффективным медиатором в общественных дискуссиях», – считает Е. Магда.

Политолог В. Цыбулько акцентирует внимание на том, что «круглые столы дают четкий сигнал людям о готовности Киева идти на децентрализацию власти. Там озвучиваются параметры изменений в Конституцию. Это такой способ коммуникации с народом. Но проблема в том, что со стороны Центральной и Западной Украины участвуют те политические силы, которые контролируют ситуацию на этих территориях. Однако с восточным представительством есть вопрос. Там не представлены основные налогоплательщики – владельцы промышленных активов Донецкой и Луганской областей, которые могут мобилизовать свои трудовые коллективы. Без них полноценного диалога не будет. Эффективность круглого стола может обеспечить Р. Ахметов. Он туда не ходит, потому что его неправильно приглашали. Значит, он – незаинтересованное лицо», – отметил политолог.

По словам эксперта, такие встречи не проводят в Луганске и Донецке, потому что те, кто готов идти на переговоры, не контролируют там ситуацию. «Здесь проблема региональных элит. Они не хотят навести порядок или не имеют для этого потенциала. Сами спровоцировали такую ситуацию и попали в ловушку. Когда-то кричали лидерам Майдана: “Заберите оттуда

радикалов”, а теперь не могут уменьшить эскалацию напряженности в своих областях. Без силовиков они вряд ли способны привести к примирению», – отметил В. Цыбулько.

Однозначно негативно высказался по поводу работы круглых столов директор Киевского центра политических исследований и конфликтологии М. Погребинский, отметивший, что «это была имитация круглого стола. Никаких целей реально снять напряжение не было. Есть для этого тысячи оснований так считать. Но прежде всего круглые столы проводятся тогда, когда введено перемирие, хотя бы временное. Продолжается антивоенная, антитеррористическая операция и не приглашаются представители Юго-Востока (Украины), которые организовали референдум. Ясно, что это была чистая показуха для европейцев. Уже один факт, что модератором круглого стола поставили политического пенсионера Л. Кравчука, показывает, что вопрос отношений с Россией – один из ключевых вопросов этого кризиса. ...Ставилась цель – сделать показуху. Она и произошла. Представители партии коммунистов считают, что круглый стол провален, и я с ними согласен».

Глава киевского Центра политического и экономического анализа А. Кава также считает, что «в таком формате говорить о достижении какого-то решения просто неуместно, это просто имитация бурной деятельности, а не желание искать общенациональный консенсус, потому что, если мы говорим о консенсусе, надо приглашать все стороны и искать общеприемлемые решения. А так приглашаются только лояльные стороны, и, соответственно, позиции, которые обсуждаются, абсолютно не репрезентативны. Происходит подмена понятий, когда общенациональным круглым столом называют просто круг сторонников действующего режима».

Политолог прогнозирует, что «если инициатива будет продолжать двигаться в выбранном ключе, то никакой перспективы такой формат переговоров не имеет, это просто имитация бурной деятельности. Если же говорить о желании действительно разрешить ситуацию, то это можно сделать, если следовать

“дорожной карте”, предложенной ОБСЕ». Впрочем, считает эксперт, «режим Яценюка – Турчинова на это может и не решиться».

Политолог А. Золотарев констатирует, что круглые столы национального единства проводятся ради самопиара. «Это такая старая практика, которая является имитацией общественного диалога. Надо смотреть, кто там представлен. Попытки отделить часть людей, которые влияют на ситуацию на Востоке (Украины), играет против того, что круглый стол стал действенным способом поиска компромисса. Там должно быть не декоративное представительство. Ведь сейчас наступают на те же грабли, что и В. Янукович. Помним его такие собрания, которые ни к чему хорошему не привели. Поиск компромисса – это модерация того, что людей объединяет», – отметил он.

По словам эксперта, власть пытается показать, что она готова услышать Донбасс. «Но декларация намерений не всегда имеет прикладной характер, который отражается в решениях. Власть показывает готовность к диалогу, когда А. Турчинов тут же начинает кампанию по запрету Компартии. Это не от большого ума. Как бы кто не относился к коммунистам, но это вторая партия по рейтингу

в Донецкой и Луганской областях. Получается, власть говорит одно, думает о другом, а проводит третий сценарий. Не надо воплощать действия, которые нагнетают ситуацию и разъединяют людей», – отметил А. Золотарев.

Политолог считает, что есть множество важных вопросов, которые могли бы обсуждать на таких собраниях. «Это не только децентрализация власти. Например, для бизнесменов – свой перечень первоочередных вопросов. Для правоохранителей – свой. Трудно определить, что важнее. Но надо не забывать, что к тому, что сейчас происходит в стране, привело бездумное “закручивание гаек”», – добавил эксперт.

Что же касается мнения простых граждан, то, например, опрошенные «Сегодня.ua» жители восточных регионов, в том числе выступавшие против пророссийских активистов, в урегулирование ситуации на круглых столах не верят, пока не прекратятся активные военные действия.

В целом же, хотя ныне позиции Киева и представителей неспокойных регионов расходятся, можно говорить о том, что посредством проведения общеукраинских круглых столов национального единства начало диалога с Востоком Украины положено.

Е. Бусол, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. юрид. наук

Проблема федерализации в украинских реалиях: мнения экспертов и политиков

В последние месяцы общественно-политического кризиса в Украине активно обсуждаемыми темами стали вопросы федерализации и децентрализации власти.

Напомним, согласно Конституции, Украина является унитарным государством, которое состоит из 24 областей, руководителей которых назначает Президент Украины, 2 городов с особым статусом (г. Киев и г. Севастополь), в которых избираются мэры, но Президент назначает руководителей государственных администраций, и Автономной Республики

Крым, которая имеет своего премьер-министра, а также представителя Президента Украины в автономии.

Принимая во внимание особенности бюджетных процессов, которые полностью контролируются в центре, распределение полномочий, когда главы администраций имеют куда более широкие возможности, в отличие от избранных общинами областей и городов советов, которые будто бы эти полномочия администрация делегировали, Украину можно назвать сверхцентрализованным государством.

Призывы к передаче больших прав на уровень областей и местного самоуправления звучали постоянно, но в реальности все выглядело с точностью до наоборот – дальнейшая бюджетная централизация и фактическое лишение общин городов Киев, Черновцы, Черкассы и ряда других возможности иметь законно избранных мэров городов. Казалось бы, курс бывшей партии власти – Партии регионов – на централизацию очевиден. Однако в последнее время все больше ее представителей начинают во весь голос говорить даже не о децентрализации, а о федерализации. Почему так происходит?

Федерализация предполагает изменение унитарного устройства государства в федерацию. Федерация (от лат. «союз») – форма государственного строя, при котором государство состоит из равноправных единиц (республик, земель, краев), однако имеет свои законодательные и исполнительные органы, законодательство и прочее. В то же время каждая отдельная территориальная единица также имеет свои законодательные, исполнительные, судебные органы. Власть субъектов федерации ограничена теми правами, что принадлежат федерации в целом.

В «Большом юридическом словаре» указано, что федерация представляет сложное (союзное) государство, состоящее из образований, обладающих юридически определенной политической самостоятельностью. Составляющие федерацию государственные образования (штаты, земли, провинции) являются ее субъектами и имеют свое собственное административно-территориальное деление. В отличие от унитарного государства федерация имеет две системы высших органов власти – федеральные и соответствующие органы членов федерации. Федеральные органы осуществляют свои полномочия и функции на всей территории страны. Государственные образования, составляющие федерацию, не являются государствами в собственном смысле слова. Они не обладают суверенитетом, правом одностороннего выхода из союза, юридически лишены права участия в международных

отношениях. В случае нарушения союзной конституции или законодательства центральная власть имеет право на принудительные меры по отношению к субъекту федерации (<http://pravo-slovar.narod.ru/f.htm>).

История федерализма достаточно молода и датируется со времени образования США (в 1787 г.). Самой старой из существующих федераций является Швейцария, которая возникла во времена средневековья из отдельных государств-кантонов, через конфедеральный союз к современному федеральному государству. В мире на сегодняшний день насчитывается около 25 федераций. В зависимости от принципа, положенного в основу образования, выделяют федерации: историко-географические (образовались путем исторического объединения федеральных единиц в единое государство): Австралия, Австрия, Аргентина, Бразилия, Швейцария, США, ФРГ, Мексика, Венесуэла, Канада и др.; национально-этнические (федеральные единицы в таких странах образованы с учетом этнических пределов и национальных интересов их населения) – Бельгия, Индия, Мьянма, Нигерия, Пакистан, Россия.

В настоящее время жители федеративных государств представляют 1/3 населения планеты.

Итак, федерализация – это форма государственного устройства, которая предполагает наличие в составе государства самоуправляющихся единиц. Однако определить на практике степень «самоуправляемости» оказывается достаточно проблематично. Зачастую законодательно прописанные возможности субъектов федерации существенно отличаются от реализуемых.

При этом даже поверхностное изучение истории государств с федеративным устройством обнаруживает одну общую особенность: федеративное устройство было неотъемлемым для них с самого начала существования государственности.

Почти нигде в современных крупных федерациях не осуществлялась схема, которую предлагается сегодня внедрить в Украине:

чтобы унитарное государство приняло изменения в Конституцию и законы – и стало федерацией. История знает всего один такой случай – с Королевством Бельгия. Явное разделение страны по линии франкоговорящих бельгийцев и носителей нидерландского языка фламандцев усугубилось в Бельгии тем, что франкофоны исповедовали либеральные идеи, а фламандцы – консервативные. Это двуязычие и разница мировоззрений очень напоминают современную Украину, но вряд ли бельгийский опыт может быть применим у нас – по крайней мере, настолько быстро, чтобы снять социальное напряжение. Дело в том, что до принятия Бельгией Конституции в 1993 г. процесс федерализации длился в этой стране больше 20 лет! И это при том, что еще в 1962 г. нидерландский язык получил в Бельгии статус государственного, т. е. собственно административная реформа даже не касалась языковых проблем. Более того, типично в духе европейских ценностей (недаром же «столица» ЕС находится в Брюсселе) бельгийцы честно пытались учесть права всех и никого не обидеть. В итоге они выстроили громоздкую систему, в которой кроме трех регионов (Фламандского, Валлонского и Столичного) есть еще три так называемых «языковых сообщества», которые обладают собственными парламентами и полномочиями. В результате этого запутанного устройства Бельгия до сих пор принимает законы, касающиеся упорядочения полномочий трех территорий, трех сообществ и шести парламентов, т. е. процесс перехода к федеративному устройству там все еще длится. Самый крупный законодательный акт – пакет соглашений всех органов власти друг с другом – был принят только в 2000 г., т. е. спустя 30 (!) лет после начала процесса федерализации.

Исторические корни федерализма сформировали то, чего нельзя привить никакими законами и формальными правилами – ментальность жителей федеративных государств. Американец – это всегда еще и калифорниец либо техасец, немец – баварец либо берлинец. Это самоощущение принадлежности не только к государству или нации, но и к территории, есть, конечно, и у

украинцев, но выражено оно не столь сильно, не у всех, а главное – это самоощущение даже если и имеет место, то не является фундаментом необходимых для федерализации традиций самоуправления. В США, например, они формировались в процессе колонизации.

В Германии – благодаря опыту жизни в разрозненных княжествах, городах и королевствах в период Средневековья, и все германские союзы, начиная примерно с X в., уже были, по сути, федерациями. Естественно, жители таких традиционных, исконных федераций совершенно иначе представляют себе роль местных органов власти и осознают свою ответственность за их функционирование. Связь между местными органами самоуправления и жителями территорий там куда более плотная, степень участия граждан в жизни территориальных громад более сильная, чем в унитарных государствах, к которым относится и Украина. Конечно, можно принять законы, увеличивающие полномочия территориальных громад. Но до тех пор, пока сами жители не начнут осознавать свою ответственность за происходящее в их субъекте федерации, такая децентрализация будет иметь весьма сомнительный эффект с точки зрения увеличения роли местного самоуправления и будет означать лишь переход полномочий от одних чиновников к другим.

Ради объективности, следует сказать о существующих мнениях наиболее известных современных западных политологов, которые считают федерализацию перспективным направлением для развития любого государства. Например, профессор Женевского университета Д. Сижански отметил, что федерализм – это будущее государственности. Он акцентировал внимание на наиболее существенные черты федерализма: способность объединять ранее разрозненные образования, обеспечивая им возможность разрозненного представительства в масштабе федерации как целого, а также в масштабе отдельных ее частей; способность целого и его частей взаимно поддерживать один другого. Но, безусловно, наиболее весомым аргументом в пользу развития федерализма является то, что использования федеральной

формы облегчает установление демократии, которая связана с общим признанием необходимости дальнейшего расширения прав и свобод человека и гражданина.

Наряду с такими мнениями современных политологов, некоторые из них указывают на два спорных момента в идее федерализации, которые ставят под сомнение тезис о том, что федерация – оптимальная для Украины форма государственного устройства.

Первый момент – деньги. У всех успешных федераций обнаруживается одна общая черта: все эти страны не просто богаты, а очень богаты, а значит – могут позволить себе роскошь финансировать и местные расходы, и общегосударственные, не допуская конфликта интересов.

Тезис о том, что «деньги должны оставаться в регионах» разбивается о реальность тем, что есть государственные расходы, от финансирования которых отказаться невозможно, и при системе, когда деньги остаются в регионах, эти расходы просто нечем будет финансировать. Например, хронически дефицитный Пенсионный фонд, который съедает примерно пятую часть украинского бюджета. Здесь можно вспомнить и о выплатах за российский газ, финансировании армии, правоохранительных органов, оплате государственных долгов международным финансовым институтам, крупных государственных проекты.

При этом регионы сегодня получают из государственного бюджета деньги на свои нужды в виде дотаций и субвенций. Справедливость распределения этих средств всегда вызывала и будет вызывать сомнения. Однако вряд ли идея радикально уменьшить поступления в общий котел является решением этой проблемы, поскольку в этом случае под угрозой может оказаться функционирование государства. Куда логичнее выглядит идея сделать это распределение более справедливым.

Второй момент, который является минусом федерализации, – неизбежные организационные проблемы. Для решения многих общегосударственных задач нужно не только достаточное финансирование, но и единая властная вертикаль. Волонтаристский

подход к децентрализации полномочий может привести к тому, что задачи эти станут не решаемыми.

Критики унитарного уклада отмечают, что централизация процессов управления государством угнетает активность регионального и местного уровня власти, которые ближе к гражданам, а потому лучше всего бы могли выполнять подавляющее большинство функций государства. И называют децентрализацию тем процессом, который может эту проблему решить.

Критики же федерализма отмечают тяготение государства сильных субъектов федерации к распаду. Это можно наблюдать на примере все той же Бельгии. Даже в унитарных государствах, таких как Испания и Великобритания участились призывы к референдумам в таких регионах, как Каталония, Страна Басков или Шотландия. То есть наличие региональных субъектов с широкими правами, особенно если их существование накладывается на национально-этнические особенности, способствует центробежным тенденциям вплоть до попыток отделения. И противостоять этому может лишь эффективное выполнение центром своих полномочий, потому что активность призывов к отсоединению преимущественно накладывается на политически и экономически сложные периоды и кризисы.

В Украине после президентских выборов 2004 г. граждан «пугали» тем, что идеи федерализации, которые раздавались с трибуны первого съезда депутатов советов всех уровней в г. Северодонецке, приведут к развалу Украины как государства. После парламентских выборов 2006 г. разговоры о федерализации отошли на второй план. Однако в последнее время эта тема снова начинает возвращаться в риторику украинских политиков. Например, народный депутат от Партии регионов В. Колесниченко не видит другой альтернативы развитию украинского государства, чем ее федерализация.

Лидер Коммунистической партии Украины П. Симоненко, выражая позицию соратников, тоже предлагает преобразовать Украину в

федерацию и ликвидировать пост президента страны.

Что касается позиции нынешней власти, то Премьер-министр Украины А. Яценюк заявил, что правительство выступает за децентрализацию власти, но категорически против призывов к федерализации со стороны иностранных государств. При этом А. Яценюк подчеркнул, что украинское правительство исповедует принцип децентрализации власти. Этот принцип предполагает, в частности, ликвидацию государственных администраций, передачу их полномочий местным органам власти и исполнительным комитетам, которые формируются на местах: «Он предусматривает право каждого человека влиять как на центральную, так и местную власть и определять местные власти у себя в регионе, а не в Киеве». А. Яценюк подчеркнул, что для этого еще до президентских выборов Украина должна четко заявить, какой будет новая украинская Конституция. Глава правительства отметил, что в украинской истории «каждое правительство или каждый президент пытались переписать основной закон под себя»: «Люди стояли за изменение системы, а не за смену лиц. А изменение системы находится в плоскости новых конституционных изменений, нового соотношения полномочий между парламентом, правительством, институтом президента и судебной ветвью власти и передачи полномочий от центральной власти на места».

Комиссар ЕС по расширению и европейской политике соседства Ш. Фюле не видит ничего страшного в децентрализации власти, которую объявило в Украине правительство А. Яценюка. На своей личной странице в Twitter Ш. Фюле написал: «Децентрализация – это не федерализация. Децентрализация исходит изнутри Украины, федерализация – извне». Так он прокомментировал объявленный правительством Украины курс на децентрализацию власти в стране, несмотря на то что официальная Москва продолжает настойчиво рекомендовать Украине сменить унитарное устройство на федеративное. Напомним, что правительство одобрило Концепцию реформирования

местного самоуправления и территориальной организации власти в Украине. Основная идея Концепции – децентрализация власти в стране и существенное расширение полномочий территориальных общин.

Не остаются в стороне и другие европейские политики, которые демонстрируют живой интерес к теме и активно приобщились к обсуждению устройства Украины как государства.

Например, в Польше убеждены, что Украине нужна не федерализация, а децентрализация. По мнению польских политиков, именно передача больших полномочий органам местной власти стала одним из главных механизмов польского экономического успеха. По этой причине, как заявил президент Польши Б. Коморовский, поляки готовы поделиться своим уникальным опытом проведения реформы исполнительной власти с Украиной.

Б. Коморовский рассуждает: «В чем заключается привлекательность реформы самоуправления в Польше? Декоммунизация страны происходила по принципу коренных изменений на уровне местных территориальных общин. Это они стали кузницей кадров для новой политической элиты, которая знала и понимала западный мир – мир демократических ценностей и свободного рынка, мир гражданской активности».

Польский эксперт М. Свенцицкий поясняет, что в сравнении с украинскими органами самоуправления, польские территориальные общины имеют гораздо больше возможностей. Именно в их собственности находятся объекты образования, культуры и спорта, они распоряжаются местными собраниями и налогами, они принимают решения, которые касаются развития общества. Зато надзор, который над местным самоуправлением осуществляет центральная исполнительная власть, заключается в том, чтобы контролировать соответствие действий местной власти с национальным законодательством. Иначе говоря, местные общины могут решать вопросы, которые касаются местных проблем, но они не имеют права заниматься делами

национальной обороны, или внешней политикой государства.

Чем больше предприятий будет действовать на территориях общин, тем больше денег, благодаря налогам, останется на местах. «Такая система освобождает огромную энергию на местах, она активизирует людей, и выбранных ими представителей в органах власти. Эта система поощряет местную власть до того, чтобы она собрала на вверенной ей территории как можно больше денег, потому что чем больше соберет, тем больше останется на месте. Чем больше предприятий будут действовать на территории общества, тем больше денег от уплаты налогов останется на месте», – объясняет М. Свенцицкий.

Анализируя современную политическую ситуацию и российские предложения федерализовать украинское государство, М. Свенцицкий категоричен и убежден: «нельзя создавать федеральный уклад в государстве, которому угрожает внешнее вмешательство, а другое государство хочет оторвать от нее часть территории. При такой ситуации федеративный уклад был бы каким-то абсурдом, абсолютным нонсенсом».

При этом, по мнению эксперта, современная Украина намного лучше подготовлена к реформе самоуправления, чем в свое время Польша. В частности, утверждает он, есть немало добрых украинских экспертов по вопросам децентрализации. Поэтому, политик надеется, что позитивные эффекты такой реформы можно будет почувствовать уже на протяжении ближайших лет.

Политолог, директор независимой экспертно-аналитической организации «Институт политического анализа и международных исследований» С. Толстов считает невозможной федерализацию Украины: «Если Львов, Киев и Днепропетровск ее не поддерживают, то практически и говорить не о чем». Эксперт также отметил, что три области не могут принимать решения относительно федеративного статуса. «Они могли бы претендовать на автономию, но на автономию Украина после утраты Крыма уже не пойдет», – считает С. Толстов. В то же время политолог считает, что «децентрализация хуже

тем, что центральные органы власти могут ее в любой момент пересмотреть, отредактировать и так далее».

Эксперт по вопросам территориальной организации власти, экс-депутат Ю. Ганущак подчеркивает, что федерализация и децентрализация – несовместные вещи. В частности, он отмечает, что нельзя реально говорить о том, что «федерализм означает действительно передачу полномочий и будет все хорошо внизу – это все утопия». По мнению Ю. Ганущака, федерализм – это законсервирование на определенной территории, которая имеет амбиции независимого государства и хочет диктовать свою волю центру, например, с правого берега, – это и является основным требованием России. То есть регионы должны иметь право вето в парламенте – вот чего они хотят». В то же время он отмечает, что «децентрализация – построение страны, где базовый уровень является основным, тот уровень, который не имеет амбиций страны».

Экс-научный консультант Центра Разумкова, судья Конституционного Суда Украины, доктор юридических наук, профессор, заслуженный юрист Украины М. Мельник в комментарии изданию «Судебно-юридическая газета» отвечает на вопрос, следует ли изменять государственное устройство Украины из унитарного на федеративное. Ученый считает, что предложение оппозиции по установлению федерализма в Украине не имеет ничего общего с усилением украинской государственности и решением проблем рядовых украинцев. В связи с изменением государственного строя состоится ослабление суверенитета Украины с дальнейшим «вмонтированием» ее в другое государство. То есть федерализация может привести к потере Украиной собственной государственности и превращению ее в составляющую другого государства. По его мнению, оценке последствий федерализации Украины должно предшествовать выяснение объективной потребности (оснований) для такого изменения ее государственного строя. Для этого нужно ответить на два взаимосвязанных вопроса: действительно ли существующие

проблемы Украины заключаются в ее государственном строе, и – существуют ли сегодня исторические, экономические, политические, национальные, культурные и другие предпосылки для установления федеративного уклада Украины. Ответ на первый вопрос: главные проблемы Украины (и государства, и его граждан) заключаются в преобладании личных и групповых интересов представителей верховной власти над государственными и общественными интересами. Именно это определяет содержание государственной политики, которая характеризуется отходом от демократии и права. И решение этих проблем требует применение несколько других мероприятий, чем перераспределение территории Украины. Ответ на второй вопрос: фундаментальных политических, экономических, социальных и других предпосылок для федерализации нет. Действительно существуют определенные, иногда существенные социально-культурные и другие региональные отличия, но они не разъединяют страну. При взвешенной, последовательной государственной политике власти они могут быть достаточно легко «ликвидированы».

Эксперт по вопросам публичного права, бывший народный депутат Украины, руководитель Центра политико-правовых реформ И. Колиушко разъясняет: «Федерализация – это процесс интеграции независимых субъектов друг с другом. В мире есть только один пример обратного процесса, когда унитарное государство было преобразовано в федеративное – это Бельгия. Но это – скорее исключение из правил, большинство других государств идут по пути не федерализации, а децентрализации, как это с середины XX века происходило почти во всех унитарных европейских государствах, к примеру, во Франции и Испании». Говоря о принципиальной разнице, И. Колиушко отмечает, что субъекты федерации могут иметь собственное законодательство по фундаментальным вопросам, к примеру, уголовному праву. В Германии каждая территориальная

единица имеет свой Конституционный суд, а каждый штат в США сам решает, вводить у себя смертную казнь или нет. В унитарном же государстве при децентрализации на местный уровень передаются лишь вопросы, связанные с развитием территорий. Скажем, законодательства в сфере образования, медицины, инвестиционного климата и частично – налогов.

По мнению И. Колиушко, если Украина все же перейдет к формату федеративного образования, губернаторы потеряют свое нынешнее влияние в регионах – ведь они являются олицетворением централизованной власти, их назначает Президент Украины. Децентрализация, и уж тем более федерализация Украины должна привести к тому, что вся власть на местах будет принадлежать не назначенным из Киева чиновникам, а избранным населением местным советам. Если сейчас облсоветы играют роль, по сути, свадебных генералов, которые лишь утверждают спущенные губернаторами решения, то в случае децентрализации Украины, напротив, именно главам исполнительных комитетов облсоветов будет принадлежать вся власть на местах. Это будут, по сути, местные Кабинеты министров, а за губернаторами останется номинальная функция контроля за выполнением федеральных законов. А максимум полномочий вообще должны быть переданы на базовый уровень – уровень сельских и местных советов, ведь именно там живет большая часть населения.

Федерализация, которую Украине навязывают извне, не имеет ничего общего с политикой децентрализации власти, которую сегодня проводит украинское правительство. Об этом заявил вице-премьер-министр, министр регионального развития, строительства и жилищно-коммунального хозяйства В. Гройсман: «Сепаратизм в Украине не пройдет. Это не украинский сценарий. Отделение любой части страны – это слабая позиция. Каждый, кто призывает к расколу страны, должен нести уголовную ответственность. Уверен, что 90 % жителей поддерживают единую, целостную страну. Сегодня, как никогда, мы имеем шанс выстроить ее качественно новой и успешной.

И этим шансом надо воспользоваться». Он подчеркивает, что страна может стать сильной только тогда, когда будет сильное и дееспособное местное самоуправление. Именно для этого Украина идет к децентрализации власти: «Наша позиция – община является ключевой и ей решать, где и какие дороги строить у себя в городе, селе или поселке, как развивать социальную инфраструктуру, контролировать качество работы местной власти, которую избрала община». По его словам, первым из шагов в этом направлении станет принятие правительством концепции реформы местного самоуправления и территориальной организации власти. Следующие шаги, которые будут осуществлять уже на основе концепции, – принятие соответствующих изменений в Конституцию Украины и законодательных актов, которые урегулируют вопросы развития территориальных общин и местного самоуправления. В. Гройсман также добавляет, что концепция реформирования местного самоуправления предусматривает, что часть налогов, которые раньше забирались в центральный бюджет, будут оставаться на местах, и общины смогут их направлять на развитие своих территорий.

Руководитель Центра постсоветских исследований Института экономики Российской академии наук Л. Вардомский на круглом столе на тему: «Социально-экономические и политические процессы в посткризисной Украине» высказал мнение, что для того чтобы избежать раскола и диктата одного региона над другим, Украине крайне необходима децентрализация власти, которая позволила бы как снизить ценность центральных органов власти, за руководство которыми идет сейчас такая ожесточенная политическая борьба, так и передать больше полномочий в решении своих проблем на места – органам местного самоуправления. Срачивание же личных интересов с властью в условиях коррупции ведет к личному обогащению власть предержащих и близких к ним, так называемых олигархов, за счет страны и интересов ее граждан. Это фактор, тормозящий все развитие Украины.

Украинский политолог, глава Центра прикладных политических исследований «Пента» В. Фесенко в интервью изданию «Донбасс» на вопрос о грани между сепаратизмом и желанием иметь больше власти на местах и так ли страшна федерализация, которую многие на востоке страны считают альтернативой присоединению к РФ, отвечает: «Грань очень простая: сепаратизм – это не желание иметь больше власти на местах, а отделение от страны, чреватое рисками военно-политических и гражданских конфликтов, международно-правовыми, социально-экономическими и гуманитарными проблемами. Что касается федерализации, то её можно обсуждать, если это будет условием широкого политического компромисса. Но при этом надо понимать и лукавство сторонников этой идеи. При федерализации полномочия получают не местные общины, не города, посёлки и сёла, а областные начальники. Вместо одного правительства будет 25, как и парламентов. Соответственно возрастут и расходы на содержание бюрократического аппарата. Кроме «дяди из Киева», который никуда не денется, мы будем ещё не только слушать, но и содержать возросшее число «начальственных дядей» из Донецка, Луганска, Львова, Харькова, Тернополя и т.д.» По мнению В. Фесенко, федерализацию часть её сторонников рассматривает только как инструмент разделения страны и промежуточный этап в процессе достижения этой цели. Более правильная модель – финансовая и административная децентрализация, при которой расширяются полномочия городских, сельских и поселковых общин и местных советов, их представляющих. При этом не надо усиливать и расширять промежуточное бюрократическое звено на уровне областей.

Политолог Я. Юрчишин считает, что в Украине вряд ли существует потребность в федерализации, потому что ресурс позитивных изменений децентрализации унитарного государства не использован даже частично. То есть всего, чего хотят на данном этапе общины областей и местных административных

образований (районов, городов, поселков и сел), можно достичь, оставив им ресурсы и передав полномочия из центра. А призывы к федерализации в подавляющем своем большинстве являются скрытыми призывами к распределению страны или вытягиванию из нее более пророссийски настроенных территорий и экспансии русского интереса на смежные области.

Логически рассуждая, федерализация унитарного государства должна была бы базироваться на долговременной программе децентрализации, подготовки субъектов федерации к приобретению ими широких прав и обязанностей. Именно таким по пути идут все большие страны Европейского Союза, как то Великобритания, Испания, Италия, Франция, или более близкие нам Польша и Чехия. И, преимущественно, остаются на стадии децентрализуемого унитарного государства.

С. Ясиневич, генеральный директор «Телекомпании «РЕГИОН», в своей научной работе сделал выводы, что:

– будь-то федерализация или децентрализация – это не «страхи», которыми нужно «пугать» общество, а очень распространенные в современном мире формы демократизации государственного строя;

– федерализация часто способствует децентрализации, но вовсе не является ее обязательным условием. И наоборот: децентрализация также не является достаточным условием для федерализации;

– планы по децентрализации или федерализации должны быть стратегическими. Это должны быть гибкие процессы, в которых необходимо учитывать возможность всевозможных неожиданностей;

– для успеха процессов необходимо широкое участие граждан и всех заинтересованных сторон. Кроме того, важно понимать, что не все функции управления нужно переводить на места. Выходя из принципа субсидиарности, функции управления нужно переводить вниз, если это важно для достижения поставленных целей и есть гарантия эффективности их выполнения;

– хотя центробежные процессы в основном являются политическим процессом, они не принесут успеха, если на места не будут переданы соответствующие финансовые и другие ресурсы;

– формы демократизации государственного строя являются сложными процессами, для которых потребуется терпение и внимание, однако они обещают стать важным механизмом для повышения качества управления и устойчивого социального, экономического и гуманитарного развития общества.

Как показывает опыт, вопрос федерализации в нашей стране возникает в острейшие моменты борьбы за власть. Понятно, что он сразу политизируется и из предмета серьезной правовой и государственной дискуссии превращается в средство политических технологий.

Украинцы хотят децентрализации, но не федерализации Украины, считает специальный представитель Швейцарского председательствующего в ОБСЕ по вопросам Украины, посол Т. Гульдманн. Выступая на брифинге в Киеве, он подчеркнул, что в ходе посещения Львова, Херсона и Одессы представители ОБСЕ увидели, что граждане Украины хотят децентрализации власти, но не говорят о федерализации Украины

Подытоживая вышесказанное, можно сделать вывод, что процесс децентрализации нужен, но проводить его следует без спешки, учитывая тот факт, что процесс этот может идти не один год, и, как подсказывает опыт Бельгии, даже не одно десятилетие.

Очевидно, что коренные изменения в государственном устройстве не должны происходить на фоне гражданского противостояния, потому что вряд ли решения, которые являются продуктом ситуативных компромиссов, будут отличаться разумностью и взвешенностью. Поэтому начинать реформу, безусловно, надо, но делать резкие движения в виде срочных изменений в Конституцию не стоит, поскольку результат ситуативных компромиссов может в перспективе стать причиной новых конфликтных ситуаций в обществе (*Материал подготовлен с*

использованием информации таких источников: http://censor.net.ua/news/280523/pravitelstvo_podderjivaet_detsentralizatsiyu_vlasti_no_kategoricheski_protiv_federalizatsii_yatsenyuk); (<http://www.nr2.ru/kyev/492232.html>); (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25333210.html>); (<http://www.unian.net/politics/908666-federalizatsiya-ukrainyi-nevozmojna-ekspert.html>); (http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=4538); (<http://hubs.com.ua/authority/6-voprosov-o-federalizatsii.html>); ([\[obshego-mezhdu-soboy-46382.html\]\(http://obshego-mezhdu-soboy-46382.html\)\); \(<http://versii.com/news/297227/>\); \(<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/kuchma-zayavil-cto-vopros-federalizacii-ukrainy-nevezhestvo-494784.html>\); \(Андрей Кривуцун. <http://donbass.ua/news/ukraine/2014/03/13/vostoku-ukrainy-nuzhna-ne-federalizacija-a-decentralizacija.html>\); \(<http://www.trust.ua/news/93608-ukraincy-hotyat-decentralizacii-no-ne-federalizacii-ukrainy---predstavitel-obse.html>\); \(<http://zbruc.eu/node/19079>\); \(\[http://www.sq.com.ua/rus/article/rezonans/federalizaciya_panaceya_ili_volyuntarizm/\]\(http://www.sq.com.ua/rus/article/rezonans/federalizaciya_panaceya_ili_volyuntarizm/\)\); \(\[http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=4538\]\(http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=4538\)\).](http://112.ua/obshchestvo/groysman-federalizaciya-i-decentralizaciya-vlasti-ne-imeyut-nichego-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Л. Присяжна, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Судова система України в очікуванні оновлення

Останнім часом в Україні довіра громадян до судової системи знизилася значною мірою. У першу чергу, проблема полягає в порушенні системи судової незалежності, основними критеріями якої мають бути два аспекти: по-перше, судова гілка влади в цілому має бути незалежною від інших гілок влади (законодавчої та виконавчої), а по-друге, кожен суддя має бути вільний від будь-якого зовнішнього впливу. Тобто окремі судді повинні бути незалежними під час прийняття рішень, що включає в себе незалежність від колег по судовій гілці влади. Такий принцип чітко закріплено і в міжнародних актах, зокрема в частині 1 пункту 4 Бангалорських принципів поведінки суддів (2000 р.) зазначено, що «під час виконання судових обов'язків, суддя має бути незалежним від колег-суддів щодо рішень, які суддя зобов'язаний приймати незалежно».

Утім, в Україні сьогодні судова незалежність пов'язана з очищенням судової влади, що знайшло свій вираз у внесеному до парламенту законопроекті про так звану «люстрацію» суддів.

8 квітня Верховна Рада з третьої спроби ухвалила в другому читанні і в цілому законопроект про відновлення довіри до

судової системи України, відповідний законопроект № 4378-1 «Про відновлення довіри до судової системи влади в Україні» підтримали спочатку 220 депутатів, при повторному голосуванні – 224, а при третьому голосуванні – 234 депутати. Зауважимо, що Закон визначає «правові та організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції з метою підвищення авторитету судової влади в Україні та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості». Перевірка суддів проводитиметься протягом року з моменту формування складу Тимчасової спеціальної комісії.

Проте, на думку голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України І. Самсіна, «звільнення суддів на підставі норм проекту Закону про відновлення довіри до судової системи України, в порушення встановленої процедури, може потягнути за собою негативні наслідки, як наприклад, рішення Європейського суду з прав людини «Олександр Волков проти України».

Зазначимо, що поряд із прийняттям цього Закону внесено зміни до законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду юстиції» стосовно порядку призначення суддів на адміністративні посади, розширення

підстав припинення повноважень членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради юстиції, порядку обрання делегатів на з'їзд суддів України тощо.

На круглому столі у Верховному Суді України за підтримки уряду Швеції та спільно з проектом Ради Європи «Посилення незалежності, ефективності та професіоналізму як складова судової реформи на Україні» Голова ВСУ Я. Романюк наголосив на прийнятті законопроекту № 2203-1 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення єдності судової практики». Серед іншого, Я. Романюк відзначив необхідність побудови трирівневої системи правосуддя замість нинішньої чотирирівневої. Очолювати таку систему повинен Верховний Суд, що має спеціалізовані палати. Така структура відповідала б інтересам громадян, давала б змогу економити бюджетні кошти, а також сприяла дотриманню принципу розумного строку розгляду справ.

У свою чергу суддя Верховного Суду України Л. Григор'єва звертає увагу на недоцільність одночасного існування двох органів, компетенція яких аналогічна: Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. На її думку, в окремих випадках існування двох органів, які вирішують питання дисциплінарної відповідальності суддів, породжує різні підходи до такої відповідальності.

В українському парламенті вже зареєстрований законопроект № 4915 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо членства у Вищій раді юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України). Цим проектом закону пропонується виключити зі ст. 7 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» та з ч. 6, ст. 93 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» положення про обмеження стосовно членства у ВРЮ і ВККС. Згідно з текстом законопроекту і далі можуть претендувати на членство в даних органах «особи, які були членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України чи Вищої ради юстиції до набрання чинності Законом України “Про відновлення довіри до судової влади на Україні”».

Нагадаємо, що переглянути повноваження й склад ВРЮ і можливість приєднання до неї ВККСУ запропонували Венеціанська комісія та Комітет міністрів Ради Європи.

Тим часом на сайті Верховного Суду України опубліковано список рекомендацій Ради Європи щодо судової реформи в Україні.

Органи Ради Європи (Парламентської асамблеї, Комітету Міністрів, Європейського суду з прав людини, Венеціанської комісії, Консультативної ради європейських суддів і Консультативної ради європейських прокурорів) винесли 66 актуальних вимог і рекомендації щодо судової реформи в Україні.

У своїх актуальних вимогах Рада Європи рекомендує Україні створити незалежний від виконавчої та законодавчої влади орган, який би відповідав за призначення та кар'єру суддів; об'єднати Вищу раду юстиції і Вищу кваліфікаційну комісію суддів (проте якщо дві інстанції все-таки будуть збережені, кожна з них повинна бути незалежною); передбачити, що більшість членів Вищої ради юстиції чи принаймні істотну її частину становлять судді; скасувати систему, яка передбачає залучення законодавчих або виконавчих органів до процесу обрання суддів (до ради юстиції); забезпечити обрання членів ради юстиції (суддів), що не є судьями, серед інших видатних юристів, університетських професорів з певним стажем перебування на посаді чи звичайних громадян (сучасний менеджмент судової системи може вимагати широкого внеску членів, що мають досвід поза правовою сферою (наприклад, у сфері управління, фінансів, ІТ, соціальних наук)); вилучити представника Мін'юсту зі складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів; передбачити, що Вища рада юстиції повинна працювати як постійно діючий орган та ін.

Беззаперечно, зміна всіх членів Вищої ради юстиції – це перший крок для кадрових змін у суддівській системі, адже ВРЮ – орган, що відповідає за формування суддівського корпусу та здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів ВСУ та вищих спеціалізованих судів, а стосовно апеляційних та місцевих судів – розглядає скарги на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності. Тобто є

органом, який реально впливає на професійну діяльність суддів та має достатньо інструментів для реагування на підтверджені факти порушення присяги суддею.

На сьогодні Вищу раду юстиції очолює голова Верховного Суду України Я. Романюк. ВРЮ складається з 20 членів.

Строк повноважень членів Вищої ради юстиції, крім тих, хто входить до її складу за посадою, становить шість років.

До повноважень Вищої ради юстиції належать:

- внесення подання про призначення або про звільнення суддів;
- призначення і звільнення голів та заступників голів місцевих, апеляційних та вищих спеціалізованих судів;
- прийняття рішення стосовно порушення судьями та прокурорами вимог щодо несумісності;
- здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів Верховного Суду та суддів вищих спецсудів, розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів апеляційних та місцевих судів, а також прокурорів.

Станом на 17 травня до складу Вищої ради юстиції призначено 13 осіб. Зокрема, 11 квітня 2014 р. в. о. Президента України О. Турчинов призначив членами ВРЮ суддів Вищого господарського суду України С. Бондаря, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ Л. Мазур і народного депутата України С. Власенка, а позачерговий з'їзд адвокатів України 27 квітня – адвокатів О. Резнікова, П. Гречковського та суддю господарського суду Києва С. Балаца.

Крім того, у парламенті склали присягу члени Вищої ради юстиції, призначені 29 квітня 2014 р. з'їздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ, – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого О. Капліна, професор, доктор юридичних наук, декан юридичного факультету Львівського національного

університету ім. Івана Франка А. Бойко та кандидат юридичних наук, суддя Апеляційного суду Закарпатської області Г. Фазикош.

Також під час Всеукраїнської конференції працівників органів прокуратури було обрано двох нових членів Вищої ради юстиції. Делегатами конференції було запропоновано до складу Вищої ради юстиції дві кандидатури – виконувача обов'язків Генерального прокурора України О. Махніцького та суддю Апеляційного суду Львівської області В. Головатого. Під час таємного голосування О. Махніцький та В. Головатий були обрані членами Вищої ради юстиції майже одноставно.

Звичайно 13 членів – це більше ніж потрібно для ухвалення рішень під час засідань. Разом з тим цієї кількості недостатньо для початку роботи. Закон визначає, що Рада повноважна «за умови призначення на посади не менш як трьох четвертих від її конституційного складу та складення ними присяги». Отже, щоб отримати необхідних 15, бракує ще двох членів колегіального органу. Трьох членів повинні ще призначити Верховна Рада, з'їзд суддів України. Також до ВРЮ за посадою входять Генеральний прокурор, Голова Верховного суду України та міністр юстиції.

Тим часом 19 травня 2014 р. до Конституційного Суду України надійшло конституційне подання 47 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень ст. 112 Конституції України у системному зв'язку з положеннями ст. 106, 128, 131, 156 Конституції України. Суть подання полягає у необхідності визначити, чи може Голова Верховної Ради України, що виконує обов'язки Президента України, призначати суддів, членів ВРЮ за квотою Президента та подавати до парламенту законопроекти про внесення змін до Конституції.

Нагадаємо, що у разі дострокового припинення повноважень Президента України виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Голову Верховної Ради України.

В Основному законі також зазначається, що Голова ВР у період виконання ним обов'язків

Президента України не може здійснювати повноваження, передбачені пунктами 2, 6–8, 10–13, 22, 24, 25, 27, 28 ст. 106 Конституції України.

Разом з тим у ст. 128 Конституції зазначається, що перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України. Усі інші судді, крім суддів Конституційного Суду України, обираються Верховною Радою України безстроково.

Стаття 131 Конституції закріплює за Президентом право призначати трьох членів Вищої ради юстиції. Разом з тим Верховна Рада України, з'їзд суддів України, з'їзд адвокатів України, з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ призначають до ВРЮ також по три члени, а всеукраїнська конференція працівників прокуратури – двох членів.

Відповідність закону процедури призначення членів Вищої ради юстиції ставлять під сумнів дефкі політики. Зокрема, на думку народного депутата І. Богословської, відбулося рейдерське захоплення Вищої ради юстиції, про що вона написала у своєму блозі на pravda.com.ua.

І. Богословська бачить такі порушення законів щодо призначення членів ВРЮ. «Перше – виконуючий обов'язки Президента України не має права призначати нових членів ВРЮ. Але приставка в. о. не завадила О. Турчинову призначити 3 нових членів ВРЮ, у тому числі С. Власенка.

Друге – з'їзд юридичних вузів і з'їзд адвокатів проводилися з порушенням процедури, їх рішення з обрання нових членів ВРЮ оскаржуються в судах на предмет грубого порушення законів. Третє – профільний парламентський комітет на своєму засіданні не розглядав питання про час, дату та процедуру прийняття присяги новими членами Вищої ради юстиції», – зазначила нардеп.

На її думку, ті члени Вищої ради юстиції, які погодилися взяти участь у «захопленні» ВРЮ, повинні пройти процедуру люстрації і бути відсторонені без права займати відповідні посади в майбутньому.

Народний депутат О. Ляшко на своїй сторінці в мережі Facebook також висловив невдоволення призначення в.о. Президентом України О. Турчиновим С. Власенка членом Вищої Ради юстиції. «Для повної картини не вистачає Юлю призначити головою цієї Ради. ...Я, як і мільйони українських громадян, хочу мати незалежне і справедливе правосуддя, незалежно від будь якої влади», – написав політик.

Зазначимо, що 23 травня 2014 р. Окружний адміністративний суд м. Києва за позовом народного депутата України І. Богословської до позачергового з'їзду адвокатів України визнав протиправність і скасував рішення позачергового з'їзду адвокатів та визнав відсутність повноважень членів Вищої ради юстиції у О. Резнікова, С. Балаца і П. Гречковського.

Між тим пауза в роботі ВРЮ виникла задовго до прийняття Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», відповідно до якого було припинено повноваження членів Ради минулого складу. Народні депутати ухвалили Закон 8 квітня, а останнє засідання ВРЮ відбулось аж 11 лютого.

Разом з тим ніщо не заважає парламенту визначитися зі своїми представниками у ВРЮ. Якщо він це зробить, кількість членів колегіального органу сягне 16. Проте навряд чи парламентарі будуть із цим поспішати. Наразі перед ними стоїть надто багато інших питань. До того ж малоімовірно, що під час обрання своїх представників у колегіальний орган вони легко знайдуть компроміс.

До того ж розпочинати роботу ВРЮ, відповідальної за формування й очищення суддівського корпусу, без делегатів судової гілки влади було б некоректно. Таким чином, поки що притягнення суддів до відповідальності та їх звільнення перебуває «на паузі». І триватиме вона, скоріше за все, до кінця червня. Адже з'їзд суддів відбудеться тільки 19–20 червня. Таким чином, судді заповнять свою квоту лише в наступному місяці.

Проте, як зазначив голова Ради суддів України В. Онопенко, «необхідно усвідомити важливу аксіому – будь-які прогресивні зміни в

країні неможливі без кардинальних позитивних змін у сфері правосуддя. Лише незалежний та справедливий суд є надійною запорукою європейського напрямку розвитку України, відновлення конституційного ладу, ефективного захисту прав і свобод людини і громадянина» (За матеріалами інтернет-ЗМІ: (<http://pravo.ua/news.php?id=0042082>, [http://www.unn.com.ua/uk/news/1330077-o-lyashko-turchinov-](http://www.unn.com.ua/uk/news/1330077-o-lyashko-turchinov-priznachiv-vlasenka-chlenom-vryu-sche-nevistachaye-timoshenko-priznachiti-golovoyutsiye-radi)

http://www.vru.gov.ua/mass_media, http://www.vru.gov.ua/mass_media/420, http://ua.prostopravo.com.ua/klub_yuristiv/yuridichniy_rinok_ukrayini/statti/pristrasti_po_lyustratsiyi_noviy_zakonoproekt_pro_vidnovlennya_doviri_do_sudovoyi_sistemi_ukrayini_ma_in).

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. політ. наук

Мобілізація автомобілів: допомога армії чи відчуження власності

Прийняття 20 травня поточного року Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення оборонно-мобілізаційних питань під час проведення мобілізації», в умовах проведення антитерористичної операції на частині суверенної території держави, виглядає переконливо та логічно. Так, наприклад, у пояснювальній записці до проекту згаданого Закону стверджується, що документ розроблений «...з метою удосконалення системи проведення мобілізації, проведення в стислі терміни заходів часткової мобілізації в країні, підвищення обороноздатності Збройних Сил України, інших військових формувань, захист Батьківщини та її територіальної цілісності».

На перший погляд здавалося б, що подібний законопроект не повинен був би викликати особливих заперечень з огляду на його актуальність. Водночас, незважаючи на те що співавторами законопроекту виступили представники різних фракцій українського парламенту: О. Кузьмук, С. Гриневецький, Ю. Самійленко, Ю. Сиротюк та І. Стойко, деякі запропоновані законодавчі новації викликали серйозний резонанс як у цілому в суспільстві, так і зокрема в експертному середовищі. Мова йде про внесення змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», зокрема ст. 6 згаданого Закону доповнено частиною 3 такого змісту: «Виконання

військово-транспортного обов'язку під час мобілізації, якщо не введений правовий режим воєнного чи надзвичайного стану, здійснюється шляхом безоплатного залучення транспортних засобів підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також громадян – власників транспортних засобів для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань на умовах їх повернення власникам після оголошення демобілізації».

Обсяги транспортних засобів за типами та марками, які планується залучити під час мобілізації, для підприємств, установ та організацій усіх форм власності встановлюються місцевими державними адміністраціями за поданням військових комісаріатів.

Залучення транспортних засобів під час мобілізації здійснюється військовими комісаріатами на підставі рішень місцевих державних адміністрацій, які оформлюються відповідними розпорядженнями.

Прийом-передача транспортних засобів, залучених під час мобілізації, та їх повернення під час демобілізації здійснюється на підставі актів приймання-передачі, в яких зазначаються відомості про власників, технічний стан, залишкову (балансову) вартість та інші необхідні відомості, що дозволяють ідентифікувати транспортні засоби.

Повернення транспортних засобів власнику здійснюється протягом 90 календарних днів з моменту оголошення демобілізації.

Порядок компенсації шкоди, яка завдана транспортним засобам внаслідок їх залучення під час мобілізації, визначається Кабінетом Міністрів України».

Водночас у ст. 21 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» частина перша доповнена новим абзацом 17 :

«У разі реєстрації, перереєстрації, переобладнання та зняття з обліку транспортних засобів, які можуть бути призначені для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період, подавати до органів та підрозділів, що відповідно до Закону України «Про дорожній рух» здійснюють державну реєстрацію та облік транспортних засобів, документи з відміткою районного (міського) військового комісаріату про постановку їх на військовий облік (зняття з військового обліку)...».

У наведеній вище цитаті з прийнятого українським парламентом законопроекту є пункти закону, які з точки зору експертів, у тому числі й правників, викликають низку зауважень. Так, наприклад, відсутня чіткість у визначенні поняття «інші військові формування». Можна припустити, що мова йде про Національну гвардію, але в такому випадку законотворці повинні були чітко означити, про які воєнізовані формування йде мова. У законі відсутній також перелік транспортних засобів, які підлягають мобілізації. У такому випадку можна припустити, що якщо будь-які критерії відсутні, то під мобілізацію потрапляють всі без винятку транспортні засоби. Існують також претензії до трактування поняття «особливий період». Введення такого окремого поняття передбачає наявність у нього комплексу ознак, які відрізняють його (це поняття) від, наприклад, поняття «надзвичайного стану». Зрозуміло, що мова йде про ситуацію, яка потребує застосування силових методів, які навряд чи будуть застосовуватись у мирний час, вважає представник юридичної фірми «є Право» А. Панчик. Виходячи з того, що місцеві адміністрації самі визначають марки, обсяги та тип транспортних засобів, хоча й за поданням військкоматів, юрист робить висновок, що користування кожним

автомобілем матиме індивідуальний характер. Крім того, у законі не прописано способів експлуатації мобілізованих транспортних засобів. А оскільки в Законі мова йде про «...безоплатне залучення транспортних засобів підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також громадян...», то на момент написання матеріалу залишається відкритим питання про те, хто та за якою процедурою буде компенсувати власникові транспортного засобу шкоду, завдану його власному авто. Крім того, «...порядок компенсації шкоди, яка завдана транспортним засобам внаслідок їх залучення під час мобілізації...», який за Законом повинен був визначити український уряд, до сьогодні не розроблений. Так само не підготовленим залишається і порядок виконання військово-транспортного обов'язку, який теж покладений на Кабінет Міністрів України, наголошує адвокат юридичної фірми «МБЛС» А. Мащенко.

Суттєвим аргументом не на користь аналізованого Закону є й той факт, що представники страхових компаній переконані, що якщо автомобіль застрахований по ОСАГВ або КАСКО буде знаходитись у зоні проведення бойової операції та буде пошкоджений, його власнику відмовлять у компенсації, бо подібна ситуація буде розцінена будь-якою страховою компанією як форс-мажорні обставини.

Ще одна новація це вимога постановки автомобіля на облік не тільки в МРЕО ДАІ, але й у військкоматі. Загальновідомо, що подібна норма існувала ще в радянському законодавстві, тоді на облік у військкоматах брали вантажні та повнопривідні автомобілі. У сьогоднішній Україні така практика майже відсутня. Саме тому згаданий Закон дасть змогу впорядкувати цю сферу, перш за все технічний стан вантажівок та автобусів, вважає військовий експерт К. Анатольєв. Він не виключає, що за давньою радянською практикою сучасні повнопривідні легковики також потраплять до такого реєстру. Але у випадку, якщо такий автомобіль буде потрібний Збройним силам, його власника мають попередити письмово чи по телефону і ні в якому випадку не можуть вилучити автомобіль просто на дорозі, переконаний

фахівець. У свою чергу голова ВААІД О. Назаренко, коментуючи положення Закону про те, що «...прийом-передача транспортних засобів, залучених під час мобілізації, та їх повернення під час демобілізації здійснюється на підставі актів приймання-передачі, в яких зазначаються відомості про власників, технічний стан, залишкову (балансову) вартість...», наголошує, що регламент та порядок проведення такої оцінки в Законі не виписані, а отже, невідомо, хто і як її буде проводити. Така сама ситуація і з компенсацією власнику у випадку знищення транспортного засобу, нагадує експерт. А беручи до уваги той факт, що подібна компенсація повинна відбуватися за рахунок коштів Державного бюджету України, а в Законі про Державний бюджет України на 2014 р. витрат за такими статтями не передбачено, парламент для успішної реалізації цього Закону мав би внести відповідні зміни до державного бюджету. Зрозуміло, що в умовах тотальної економії коштів такі зміни в бюджетний кодекс держави навряд чи будуть внесені, а тому розраховувати на компенсацію власникам мобілізованих автомобілів важко розраховувати.

З огляду на наявність такої кількості незгодженостей, суперечностей та відверто «білих плям» у прийнятому Верховною Радою України Законі, багато експертів передбачають масове ухиляння від виконання прийнятих законодавчих новел з боку громадян. Так, наприклад, представники інформаційно-аналітичної групи AUTO-Consulting вважають, що цей Закон нічим не відрізняється від дій сепаратистів у Луганській та Донецькій областях, які на дорогах висаджували водіїв з авто та їхали, або зупиняли на блок-постах фури і забирали їх для потреб «революції».

Говорячи про способи уникнення від «примусової мобілізації транспортного засобу, згаданий вище голова ВААІД О. Назаренко перелічив такі: по-перше, оскільки перед вилученням автомобіля його власнику повинні особисто в руки підпис вручити документ, який нагадує військкоматівську «повістку», то, враховуючи «зайнятість», наприклад, підприємця, зробити це буде досить складно;

по-друге, у процесі вилучення автомобіля може з'ясуватися, що, даний автомобіль «не на ходу», або в нього відсутні складові паливної системи чи системи запалювання, що зробить його непотрібним для ЗСУ; по-третє, оскільки в Законі передбачено підписання власником автомобіля акта прийому-передачі транспортного засобу, якщо людина вважатиме, що у такий спосіб порушуються її права, має право не підписувати такий документ; по-четверте, у власника авто є право звернутися до суду для того, щоб опротестувати рішення органів влади, аргументуючи свою позицію тим, що зазначене авто є кредитним; по-п'яте, у прийнятому парламентом законі не передбачено жодної відповідальності за відмову надати органам влади власне авто; по-шосте, ставлячи транспортний засіб на облік у ДАІ, його власник має право написати заяву про заборону передачі персональних даних третім особам. Гонщик О. Мочанов так прокоментував цей законопроект: «...У ВР є як мінімум 450 автомобілів народних депутатів...якби вони подали приклад, то я міг би надати свій автомобіль для військ України навіть за відсутності подібного закону. Але оскільки депутати не відповідають тому, що вони приймають, то я зроблю все для того, щоб вони від мене нічого не отримали».

У схожому стилі коментує закон і телеведучий К. Стогній. Визнаючи в цілому, що військовий час вимагає неординарних, у тому числі й фіскальних рішень, він разом з тим не виключає можливості виникнення корупційних схем у цій сфері, зокрема серед працівників військкоматів. З його точки зору можна зрозуміти мобілізацію фури чи іншого вантажного автомобіля, але як пояснити навіть теоретичну можливість мобілізації такого автомобіля як, наприклад, Порш Каррера. У свою чергу юрист харківського автоклубу Д. Журавель навів ще декілька можливих підстав для уникнення від мобілізації автомобіля. Він переконаний, що у випадку якщо власник надав право користування своїм автомобілем іншій особі через генеральну довіреність, або його авто зареєстроване серед викрадених, підстав для його мобілізації у військкоматі немає. Водночас автор музею «Автореліквія»

Д. Сварчевський переконаний, що в польових умовах не раціонально використовувати сучасні легкові автомобілі, бо армійські авто радикально відрізняються від автомобілів громадських.

Невиконання норм Закону можливе ще й тому, що, наприклад, підприємцеві вигідніше довести технічну несправність транспортного засобу, ніж втратити на три місяці машину, яка є засобом заробляння коштів у будівельника чи авто перевізника, переконаний юрист В. Столітній. Держава може покрити збитки у випадку, якщо автомобіль повернуть несправним, але навряд чи вона (держава) компенсує недоотриману вигоду, вважає він. У тому, що держава запропонує реальну (ринкову) компенсацію за пошкоджене авто сумніваються багато водіїв. Хоча деякі підприємці вже зараз надають свої автомобілі для задоволення потреб армії. Так, власник фірми перевізника М. Бацан підтверджує готовність надати необхідну кількість авто для солдат чи евакуації громадян і стверджує, що держава компенсує його фірмі паливо та кошти на поточний ремонт машин.

Разом з тим для авторів прийнятого парламентом законопроекту видається невиправданою така реакція громадськості на запропоновані новації. Так, зокрема, О. Кузьмук досить емоційно відреагував на активність громадян. Для нього не зрозумілою є така позиція, враховуючи, що «...ми віддаємо людей на війну, а тут люди дізнались про автомобілі й зразу закричали, заплакали». На думку іншого співавтора Закону народного депутата України Ю. Сиротюка, хоча теоретично вилучити можна будь-який автомобіль, але перш за все мова йде про автомобілі підвищеної прохідності: «Урали», «Крази», «ГАЗ -66» та звичайні вантажівки та автобуси у випадку евакуації населення. «Легкові автомобілі громадян мобілізуватися не будуть», – переконував нардеп, хоча буква закону, як ми вже вказали вище, свідчить як раз про інше.

У цілому можна зробити проміжний висновок про те, що запропоновані зміни до законодавства в тій частині, яка стосується мобілізації транспортних засобів, виглядають досить «сиро», непродумано. У громадян

потенційно існує багато варіантів для ухилення від виконання запропонованих законодавчих норм. Запропоновані законодавчі новації, з нашої точки зору, не покращили існуючі в раніше чинному Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» правові норми, а навпаки, створили потенційну небезпеку можливого масового ухилення громадян від виконання норм закону та водночас суттєво обмежили права громадян, зокрема право людини вільно розпоряджатися приватною власністю. Розглядаючи зазначений законопроект перед другим читанням у парламенті України, фахівці Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України, зокрема, наголошували: «Запропонована нова частина третя статті 6 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (підпункт 2 пункту 7 розділу I проекту) щодо безоплатного залучення транспортних засобів фізичних і юридичних осіб без введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану не враховує вимог частини п'ятої статті 41 Конституції України, згідно з якою примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану...». Виходячи з вищенаведеного, стає зрозумілим, що запропонована норма прямо порушує норми Конституції України, а тому повинна була б бути знятою. Наразі в тексті згаданого Закону, який розміщений на сайті Верховної Ради України, зазначено: «...Виконання військово-транспортного обов'язку під час мобілізації, якщо не введений правовий режим воєнного чи надзвичайного стану, здійснюється згідно з Мобілізаційним планом України шляхом безоплатного залучення транспортних засобів підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також громадян – власників транспортних засобів для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових

формувань на умовах їх повернення власникам після оголошення демобілізації». Таким чином рекомендації правників парламентарі, приймаючи закон, так і не врахували (Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50795; <http://delo.ua/auto/mobilizacija-avto-kto-i-kak-mozhet-zabrat-transportnoe-sredstv-236838/>; <http://auto.bigmir.net/autonews/law/1572787-Mobilizacija-avtomobilej--kak-zakonno--uklonit-sja--ot-prizyva>; [\[avto/_my-otdaem-lyudej-na-vojnu-a-vse-krichat-o-mobilizacii-avtomobilej-kuzmuk/559046\]\(http://avto/_my-otdaem-lyudej-na-vojnu-a-vse-krichat-o-mobilizacii-avtomobilej-kuzmuk/559046\); <http://news.finance.ua/ru/~/1/0/all/2014/05/20/326205>; <http://www.objectiv.tv/220514/97832.html>; <http://news.eizvestia.com/news-auto/full/513-v-ukraine-uzakonili-voennuyu-mobilizaciju-avtomobilej>; <http://www.segodnya.ua/ukraine/u-kogo-mogut-zabrat-avtomobil-dlya-nuzhd-armii-522168.html>; \[http://news.infocar.ua/verhovnaya_rada_sankcionirovala_mobilizaciju_avtomobiley_teper_avto_takje_mogut_prizvat_v_armiyu_90798.html\]\(http://news.infocar.ua/verhovnaya_rada_sankcionirovala_mobilizaciju_avtomobiley_teper_avto_takje_mogut_prizvat_v_armiyu_90798.html\); \[http://avtoport.ua/auto_news/13188\]\(http://avtoport.ua/auto_news/13188\)\).](http://gazeta.ua/ru/articles/</p>
</div>
<div data-bbox=)

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Адаптація українського кримінально-виконавчого законодавства до європейських стандартів

Одним із способів боротьби зі злочинністю є притягнення осіб, винних у скоєнні злочинів, до кримінальної відповідальності та забезпечення виконання кримінальних покарань, призначених за вироком суду.

Різні види покарань зумовлюють відповідно різні за обсягом обмеження у правах і обов'язках засуджених. Найбільші обмеження пов'язані з позбавленням волі. Правовий стан засуджених узагалі і зокрема до позбавлення волі визначається умовами життя суспільства, впливає з кримінально-виконавчої політики України та мети покарання.

Правовий стан (статус) засуджених – це сукупність усіх встановлених та нормативно врегульованих прав засуджених, які вони мають, і обов'язків, які на них покладено під час відбування кримінального покарання.

Правовий стан засуджених регламентується насамперед тими нормами права, які визначають його для всіх громадян України, тобто Конституцією України, а також нормами трудового, цивільного, сімейного та інших галузей права, але з обмеженнями, передбаченими законодавством для засуджених, а також впливають з вироку суду та режиму відбування покарання. Таким чином, правовий стан засудженого певною мірою залежить від виду виправної установи, де він відбуває

покарання, режиму, що в ній встановлений, а також від того, яку частину строку покарання відбув засуджений, якою є його поведінка та ін.

Вихідною тезою для з'ясування змісту правового становища засудженого має бути визнання того, що він, відбуваючи покарання, залишається громадянином України. Саме через це засуджені мають ті ж самі права і обов'язки, що й решта громадян, але з деякими виключеннями. Позбавлення волі по суті – це обмеження на період відбування покарання тих чи інших прав і свобод. Це викликано тим, що відсутність будь-яких обмежень автоматично нівелює досягнення важливої мети – кари осіб. Хоча це не означає, що засуджені не мають прав, адже їх правовий статус чітко визначений чинним кримінально-виконавчим законодавством. Обмеження конституційних прав засуджених (мова йде про свободу пересування, право вільно обирати роботу тощо), а також «заборона здійснення певних дій» продиктована необхідністю забезпечення постійного нагляду, запобігання можливим втечам, подолання причин і умов, що сприяють злісним порушенням режиму чи навіть скоєнню злочинів. Тобто правовий стан засуджених відрізняється від правового стану вільних громадян, оскільки до них застосовуються певні обмеження.

Сукупність прав і обов'язків засуджених поділяється на групи: конституційні права та обов'язки; загальногромадянські права та обов'язки; спеціальні права, обов'язки та заборони, встановлені для засуджених.

Спеціальні обов'язки засуджених до позбавлення волі у вигляді зобов'язання вчиняти ті чи інші дії не мають за мету заподіяння фізичних страждань. Вони зрештою здійснюють великий дисциплінуючий, виховний вплив. Мова йде про те, що обмеження в правах, яких зазнає особа, засуджена до позбавлення волі, зумовлені тим, що метою виконання покарання є кара, яка неможлива без певних обмежень. Інша річ, що ці обмеження не можуть виходити за рамки, встановлені Конституцією України (ст. 63), Кримінальним кодексом України та міжнародними актами з прав людини.

В умовах приведення вітчизняного законодавства до міжнародних норм, нормативне регулювання статусу засуджених до позбавлення перебуває у процесі оновлення. Основним завданням законодавця в цьому напрямі є вдосконалення самої системи передбачуваних прав засуджених осіб з тим, щоб законодавчо закріплювався сам механізм реалізації цих прав у випадку їх обмежень. У зв'язку з цим актуальним є питання створення належних умов для засуджених, які відбувають покарання, у тому числі строкові покарання у закладах пенітенціарної системи України.

Однак численні скарги засуджених осіб та рішення Європейського суду з прав людини вказують на неналежний рівень забезпечення державою умов відбування покарання такими особами, зокрема, щодо невинуватого обмеження прав і свобод засуджених до покарання у виді арешту, обмеження волі, а також щодо забезпечення права засуджених на належну медичну й правову допомогу.

З метою усунення недоліків Кримінально-виконавчого кодексу України в частині дотримання конституційних вимог та європейських стандартів щодо режиму відбування покарання засудженими, забезпечення мети покарання, визначеної ч. 2 ст. 50 КК України, 24 березня 2014 р. народними депутатами України був внесений

законопроект № 4525 «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів».

На базі цього законопроекту Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів», який набрав чинності 7 травня 2014 р.

Цим Законом визнано слідчі ізолятори установою виконання кримінальних покарань та вдосконалено: порядок відвідування установ виконання покарань контролюючими органами; порядок і умови виконання покарання у виді арешту; порядок і умови відбування покарання у виді обмеження волі (право мати при собі портативні персональні комп'ютери та аксесуари до них; користуватися засобами мобільного зв'язку отримали не всі категорії засуджених, лише засуджені до обмеження волі, які тримаються у виправних центрах, та засуджені, які тримаються в дільницях соціальної реабілітації). Забороняється розміщення осіб, що прибули до установи, з особами, що мають дві або більше судимостей. Збільшується кількість побачень із засудженими.

Законом також передбачено: конкретизацію прав засуджених на працю, відпочинок, пенсійне забезпечення, гуманне ставлення (зокрема забороняється безпідставне примусове переривання сну засуджених у нічний час, у тому числі виключно для здійснення перевірки наявності засуджених) та обов'язків засудженого; короткочасні виїзди за межі колоній для одержання медичної допомоги, якщо така допомога не може бути надана на території відповідного місця позбавлення волі; збільшення кількості побачень засуджених; скасування здійснення громадського контролю за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання.

Документом уточнюються правила утримання осіб, хворих на туберкульоз; передбачається вдосконалення медичного обслуговування засуджених до обмеження волі; зміну умов тримання засуджених до

позбавлення волі; режим у колоніях та його основні вимоги; відповідність примусового годування вимогам Європейського суду з прав людини тощо.

Відповідно до Закону, засуджені, у тому числі й іноземні громадяни та особи без громадянства, мають право давати пояснення і вести листування, а також звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами рідною мовою. Відповіді засудженим даються мовою звернення.

Законом передбачено, що засуджений має право на оплачувану працю, організовану відповідно до вимог законодавства про працю, у тому числі щодо тривалості, умов та оплати праці; встановлюється восьмигодинний робочий день, але не більш як 40 годин на тиждень. Відповідно до Закону засуджені мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування, літератури, письмового приладдя і предметів першої потреби гроші в сумі до 70 % мінімального розміру заробітної плати.

Особа, яка під час відбування покарання набула права на пенсію, може подати адміністрації виправного закладу клопотання про виклик представників Пенсійного фонду України та офіційного прийому ними необхідних документів безпосередньо від особи, яка відбуває покарання або від її представника за нотаріальним дорученням.

Засудженому дозволяється мати при собі не більш як 10 примірників книг, а ось кількість газет і журналів віднині не обмежується.

Також засуджені мають право на здійснення свободи сповідувати будь-яку релігію або виражати переконання, пов'язані із ставленням до релігії, у тому числі на вільний вибір і допуск священнослужителя для відправлення релігійних таїнств і обрядів, за винятком обмежень, передбачених Кримінально-виконавчим кодексом.

Законом передбачено, що без спеціального дозволу (акредитації) в будь-який час безперешкодно відвідувати установи виконання покарань для здійснення контролю та проведення перевірок (за бажання – у супроводі до трьох медичних працівників

для медичного огляду засуджених та до двох представників засобів масової інформації) мають право: Президент України або спеціально уповноважені ним представники (не більше п'яти осіб у кожній області, Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі); Прем'єр-міністр України або спеціально уповноважені ним представники (не більше двох осіб у кожній області, Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі); уповноважений Верховної Ради України з прав людини або спеціально уповноважені ним представники; голова, заступники голови та члени Комісії при президентові України у питаннях помилування; міністр юстиції України або спеціально уповноважені ним представники (не більше двох осіб у кожній області, Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі), народні депутати та ряд інших посадових осіб.

Новацією є норма, що регламентує порядок і умови виконання та відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Право засуджених доповнено можливістю «одержувати один раз на місяць короткострокове побачення та один раз на три місяці тривале побачення з близькими родичами (подружжя, батьки, діти, всиновлювачі, всиновлені, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки). Тривалі побачення можуть надаватися і подружжю, яке проживало однією сім'єю, але не перебувало у шлюбі, за умови, що в них є спільні неповнолітні діти».

Довічне ув'язнення в Україні – це майже смертельний вирок без права на надію. Приблизно так кажуть родичі «довічників». Фахівці ж стверджують, що суворість умов утримання засуджених до довічного ув'язнення часто є неадекватною.

За повідомленням Державної пенітенціарної служби, станом на 1 квітня 2014 р. в Україні відбувають покарання у вигляді довічного позбавлення волі – 1895 осіб, у тому числі 23 жінки. До слова, Україна – єдина у Європі країна, де такий вид покарання застосовується до жінок. «Українська» цифра навіть більша, аніж у сусідній Росії, де утримується десь 1890 засуджених при населенні 140 млн. Більше того – кількість «довічників» постійно зростає

на 60–80 осіб на рік. Однак пенітенціарна служба ледве встигає готувати місця, персонал, який би працював із цими людьми – охоронців, психологів тощо, розповідає голова правозахисної організації «Донецький меморіал» О. Букалов. Експерт каже, що проблем накопичилось чимало – і в плані умов утримування «довічників», і в можливості іноді оскаржувати несправедливий вирок чи виправити суддівські помилки, якщо їм один раз відмовлено в перегляді вищою суддівською інстанцією. Також у нашій державі відсутній механізм умовно-дострокового звільнення (УДЗ) довічно ув'язнених. І вкотре фахівці наголошують на необхідності створення механізму перегляду кримінальних справ.

Тож родичі «довічників» сподіваються, що з прийняттям нового Закону перебування за ґратами їхніх близьких стане більш людським.

Також у новому Законі є низка непомітних, але важливих змін, коментує О. Букалов: «Дрібничка» – але вона принципова – якщо раніше вимагалось від засуджених виконувати «законні вимоги адміністрації», то тепер треба виконувати «встановлені законодавством вимоги адміністрації». Іншими словами, можна карати засудженого тільки за порушення тих вимог, які прописані в законі. Тож якщо в законі зафіксовано «застібнути гудзики», то засуджений це має виконувати, в іншому разі – не зобов'язаний.

На думку пенітенціаріїв, зміни в кримінально-виконавчому законодавстві свідчать про незмінність курсу держави на поліпшення умов відбування покарання засудженими, гуманізацію ставлення до них та посилення контролю з боку державних і громадських організацій. Про це розповіли начальник сектору зв'язків із засобами масової інформації та громадськістю управління Державної пенітенціарної служби України у Дніпропетровській області Я. Костюченко та начальник управління Державної пенітенціарної служби в Полтавській області М. Ісаєв.

Правозахисники вважають, що новий Закон – це однозначно позитивне явище. «Новий закон зрівнює всіх ув'язнених в правах. Раніше одні

мали право на прогулянки і побачення, а інші ні. Тепер цю дискримінацію ми прибравли», – сказала уповноважений Верховної Ради України з прав людини В. Лутковська. За її словами, пом'якшення правил добре ще й тим, що допомагає засудженим соціалізуватися в суспільстві. Позитивно оцінює нові норми і правозахисник Е. Багіров. «Звичайно, до закону потрібні ще підзаконні акти, щоб телефонів та Інтернету не було, наприклад, у схильних до суїциду та втечі засуджених. Але це тільки близько 10 % з усіх», – говорить Е. Багіров. На його думку, спілкування з близькими допоможе ув'язненим швидше адаптуватися до життя після в'язниці, а Інтернет – дізнаватися новини і розуміти, що відбувається в країні та світі.

Історичною подією назвав прийняття Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України про адаптацію правового статусу засудженого до європейських стандартів» російський журналіст Є. Левкович: «Завдяки цьому маленькому, для багатьох непомітного закону, таких сліз (батьків та родичів засуджених) буде поменше».

Як пояснив автор законодавчої ініціативи, голова Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності А. Кожем'якін, «цей законопроект виник на допомогу політв'язням, яких багато з'явилося в останні 3–4 роки й які на собі випробували те, про що йдеться в цьому документі».

Очікується, що цей Закон приведе кримінально-виконавче законодавство України у відповідність із Конституцією України та положеннями міжнародних угод, які є частиною національного законодавства, щодо дотримання прав і свобод засуджених осіб, умов їх перебування під час відбування строкових кримінальних покарань, пов'язаних з обмеженням та позбавленням волі в закладах пенітенціарної системи України.

Крім того, до ВР поданий законопроект № 4389, спрямований на забезпечення гарантій правового та соціального захисту осіб, які були незаконно засуджені (у період з березня 2010 р. по лютий 2014 р.), усунення наслідків

беззаконня та встановлення реабілітованим компенсації за незаконні дії.

Для встановлення наявності ознак ухвалення судового рішення проектом закону пропонується створити Комісію з питань реабілітації осіб, які були незаконно засуджені, яка складатиметься з 15 осіб, 10 з яких – із числа суддів (суддів у відставці) та 5 – з представників громадськості. Склад комісії затверджуватиметься Верховною Радою України.

Народні депутати звертають увагу на те, що в разі прийняття комісією рішення про наявність ознак ухвалення судового рішення, особа має право на звернення до суду для встановлення статусу реабілітованої, який розглядає справу за правилами, встановленими для перегляду справ за нововиявленими обставинами.

Варто звернути увагу і на ініціативу народних депутатів-свободівців І. Мірошниченка і О. Мирного, які, дбаючи про забезпечення розвитку суспільної моралі, пропонують позбавити права голосу на виборах народних депутатів, Президента, місцевих виборах та на референдумах осіб, які мають судимість за умисне скоєння тяжкого або особливо тяжкого злочину, враховуючи явний прояв неповаги таких осіб до моральних цінностей суспільства, свідоме порушення ними норм законодавства, чинного в державі.

Законопроект № 4806 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення розвитку суспільної моралі» розроблено з метою перевиховання осіб, засуджених за умисне скоєння тяжкого або особливо тяжкого злочину; створення превентивних умов з метою запобігання порушенню законодавства іншими особами; вирішення найважливіших питань у державі та обрання її керівництва законослухняними громадянами. Завданням законопроекту є створення передумов для закріплення в суспільстві високих моральних цінностей, сприяння розвитку громадянського суспільства, забезпечення розвитку України.

Варто зауважити, що подібна норма існувала в радянській період. Проте в незалежній Україні відповідно до рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 1998 р. засуджені до позбавлення волі мають право обирати

народних депутатів до Верховної Ради України. Крім того, вони мають право брати участь у виборах Президента України та всеукраїнському референдумі. Однак у виборах до місцевих рад, місцевих органів самоврядування та у місцевих референдумах засуджені до позбавлення волі участі не беруть.

Експерти по-різному оцінюють відповідність даної пропозиції принципам демократичного виборчого права, проте зарубіжний досвід показує допустимість введення певних цензів, зокрема і щодо обмеження виборчого права засуджених за вироком суду, що перебувають у місцях позбавлення волі. У багатьох зарубіжних країнах особи, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі за вироком суду, обмежені у виборчому праві або позбавлені його. В Австрії, Бельгії, Франції, Німеччині, Греції, Італії, Люксембурзі, Мальті, Нідерландах, Норвегії, Польщі, Румунії і Туреччині існують обмеження виборчого права ув'язнених. У Вірменії, Азербайджані, Болгарії, Естонії, Грузії, Ірландії, Латвії, Ліхтенштейні, Молдові, Російській Федерації, Словаччині та Великобританії ув'язнені позбавлені права голосу.

Як відомо, Україна ратифікувала основні міжнародні нормативні акти, зокрема Загальну декларацію прав людини (1948 р.), Декларацію про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1975 р.), Європейську конвенцію з прав людини – Конвенцію про захист прав людини основоположних свобод (1950 р.), Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р.), Європейські пенітенціарні правила (1987 р.) та ін., погоджуючись таким чином з формуванням їх вимог та критеріїв, яким повинні відповідати умови тримання засуджених у будь-яких установах, а з вступом у 1995 р. до Ради Європи, взяла на себе певні зобов'язання перед міжнародною спільнотою продовжити реформування кримінально-виконавчого законодавства, виходячи з вимог міжнародних, зокрема, європейських стандартів у цій сфері.

Зіставлення міжнародно-правових документів, які розроблялися та приймалися під егідою Ради Європи, з одного боку, і норм та джерел вітчизняного кримінально-виконавчого законодавства, зокрема таких, як Конституція України (1996 р.), Кримінально-виконавчий кодекс України (КВК України, 2003 р.), закони України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (2005 р.), «Про попереднє ув'язнення» (1993 р.); «Про застосування амністії в Україні» (1996 р.), «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» (2003 р.), указів Президента України «Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань» (1998 р.), «Про Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України» (2008 р.), постанови Кабінету Міністрів України «Про Програму приведення умов тримання засуджених, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, а також осіб, що тримаються у слідчих ізоляторах і лікувально-трудових профілакторіях, у відповідність з міжнародними стандартами» (1994 р.), з іншого боку, показує, що більшість із них відповідає європейським стандартам прав і свобод людини і громадянина.

Кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання скоєнню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському ставленню або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

Хоча міжнародні акти не вирізняють поняття «правовий статус» і не дають його визначення (як це, наприклад, зроблено у вітчизняному законодавстві), проте в них, зокрема в Мінімальних стандартних правилах поводження із в'язнями, передбачено цілу низку норм (п. 56–66) з метою: забезпечити відповідність умов життя вимогам людської гідності та нормам, прийнятим у суспільстві;

мінімізувати негативні наслідки ув'язнення та різницю між життям у в'язниці та на свободі; підтримувати та посилювати ті зв'язки з родичами та зовнішнім світом, які найкраще слугують інтересам в'язнів та їх родин; забезпечити в'язням можливості розвивати професійні навички та здібності, які поліпшуватимуть перспективи їхньої успішної соціальної реінтеграції після звільнення.

На думку аналітиків, наведені положення визначають основну парадигму всієї європейської пенітенціарної системи. Поки що вона значно відрізняється від тієї, яку формулює вітчизняний законодавець. Різниця полягає у тому, що європейська пенітенціарна концепція покарання враховує сам факт позбавлення волі, а не режим, оскільки ув'язнення передбачає позбавлення волі, що саме по собі є покаранням. І саме тому особа, яка потрапляє у європейську установу позбавлення волі, утримується там як людина, з відданням всього необхідного не тільки людським потребам, а й людській гідності. Тобто європейська парадигма стверджує, що навіть злочинець повинен залишатися людиною та жити в суспільстві і складати його невід'ємну частину. Вітчизняна ж парадигма робить засудженого особою «поза суспільством», особою, яку необхідно покарати та виправити за допомогою безособистісної системи.

Разом з тим, встановлюючи єдині мінімальні вимоги, європейські законодавці передбачливо уникають категоричності у сприйнятті пенітенціарних правил як інструкцій або наказу до безумовного виконання.

Створення нормативно-правових та організаційних засад забезпечення реалізації в Україні міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених є одним з найактуальніших завдань, що стоять перед державою, з огляду на необхідність реалізації конституційних положень щодо прав людини, реалізації принципу гуманізму, імплементації відповідних міжнародних правових положень до національного законодавства та активного входження України до різних правових структур міжнародної спільноти (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: [34](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/</i></p></div><div data-bbox=)*

zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10008&num_s=2&num=4525&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=; <http://www.pravoznavec.com.ua/books/205/15789/29/>; http://www.rusnauka.com/8._NPE_2007/Pravo/21070.doc.htm; <http://iportal.rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/91062.html>; <http://dubil.org/news/новгород-сіверська-батьківщина-оз.html>; http://jurisperitus.blogspot.com/2014/04/blog-post_8904.html; http://advokatsergiygu.blogspot.com/2014/05/blog-post_8.html; <http://gulagu.net/profile/4610/blog/3500.html>; <http://www.minjust.gov.ua/30687>; <http://molbuk.ua/ukraine/71755-zasudzhenym-do-obmezhenyavoli-dozvolily-korystuvatysya-mobilnym-zvyazkom-ta-kompyuteramy.html>; http://lifepravda.com.ua/society/2014/04/24/164849/view_print/; [\[adaptatsiyi-pravovogo-statusu-zasudzhenih-doyevropeyskih-standartiv-00066811.html\]\(http://adaptatsiyi-pravovogo-statusu-zasudzhenih-doyevropeyskih-standartiv-00066811.html\); \[http://www.ltava.poltava.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=6429:2014-05-14-08-29-31&catid=5:2011-03-10-11-07-49&Itemid=1\]\(http://www.ltava.poltava.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=6429:2014-05-14-08-29-31&catid=5:2011-03-10-11-07-49&Itemid=1\); <http://vesti.ua/strana/46510-rada-zapretilanochju-budit-osuzhdennyh>; <http://www.kasparov.ru/material.php?id=53490BB6E7FF0>; <http://www.viche.info/news/3020/?feed>; \[http://bs.ks.court.gov.ua/sud2101/for_personal/105145/\]\(http://bs.ks.court.gov.ua/sud2101/for_personal/105145/\); \[http://zib.com.ua/ua/85350-komitet_vru_rekomendue_priynyati_proekt_zakonu_pro_reabilita.html\]\(http://zib.com.ua/ua/85350-komitet_vru_rekomendue_priynyati_proekt_zakonu_pro_reabilita.html\); <http://www.pravo-kiev.com/yuridicheskie-novosti/vstupil-v-silu-zakon-razreshayushhij-osuzhdenny-m-mobil-ny-e-i-pk>; <http://news.studclub.poltava.ua/new/45778>; \[http://truskavets-just.org.ua/index.php?viwe_news=380\]\(http://truskavets-just.org.ua/index.php?viwe_news=380\); <http://www.legalspace.org/index.php/ua/korisnyres/doslidzhennya/item/1662-tor-9-novovveden-kryminalno-vykonavchoho-kodeksuvazhlyvykh-dlia-sposterezhnykh-komisii>\).](http://9-channel.com/9-kvitnyaverhovna-rada-ukrayini-uhvalila-zakon-ukraini-pro-vnesennya-zmin-do-kriminalnovikonavchogo-kodeksu-ukrayini-shhodo-</p>
</div>
<div data-bbox=)

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Законодавчі ініціативи щодо посилення вимог до кандидатів у народні депутати України

екс-президент США Д. Буш: «У дитинстві я хотів стати космонавтом, але для цього слід було багато чого навчитися, тому я став президентом»...

Удосконалення виборчого законодавства залишається актуальним питанням політичного порядку денного. У парламенті зареєстровано законопроект № 4798 щодо умов реєстрації народних депутатів, ініційований нардепом від ВО «Батьківщина» В. Королюком. Новації передбачають, що депутати для реєстрації повинні надати документ про вищу освіту. Проект закону пропонує внести зміни в ст. 101 Закону України «Про вибори народних депутатів України» та встановити, що для реєстрації народним депутатом України особа зобов'язана подати до ЦВК не пізніше ніж на 20-й день з моменту офіційного опублікування результатів виборів копію

документа про вищу освіту. В. Королюк пояснив свою ініціативу тим, що за сучасних умов зростає особиста відповідальність депутатів за діяльність у законодавчому органі держави, тому суспільство повинно мати надійні гарантії ефективного законодавчого процесу, що багато в чому залежать від ступеня підготовки нардепів та їхньої кваліфікації. З ним погоджується і позафракційний народний депутат, заступник голови Комітету з питань податкової та митної політики В. Тимошенко, який пропонує не долучати до Верховної Ради обранців без вищої освіти.

Проте, хоча автор проекту (який, до речі, має дві вищі освіти) вважає, що законодавче

закріплення зазначеної вимоги «забезпечить плідну парламентську діяльність та буде сприяти дебіюрократизації навантаження на самих депутатів та на Апарат Верховної Ради України за рахунок зменшення реєстрації юридично неякісних законопроектів», його ініціативу, на думку фахівців, навряд можна назвати вдалою з юридичного боку. По-перше, ані Конституція, ані Закон про вибори народних депутатів України не передбачає такої вимоги до кандидатів у нардепи. Згідно із ст. 76 Основного закону народним депутатом України може бути обрано громадянина України, який на день виборів досяг 21 року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років. Не може бути обрано до Верховної Ради України лише громадянина, який має судимість за скоєння умисного злочину, якщо цю судимість не погашено і не знято у встановленому законом порядку. По-друге, якщо навіть припустити, що законопроект буде ухвалено в пропонованій редакції, то у такому разі проблеми виникнуть під час реалізації Закону: особа без диплому про вищу освіту може бути зареєстрована кандидатом у нардепи, може брати участь у виборчих перегонах і може в них перемогти, адже жодних змін до статей Закону про вибори нардепів, які регулюють ці етапи виборчого процесу, не пропонується. Та за пропонованим законопроектом обрана народним депутатом особа просто не зможе бути зареєстрована Центральною виборчою комісією як народний депутат.

До речі, щодо кількості депутатів з вищою освітою українського парламенту цього скликання, то, за інформацією Управління кадрів Апарату Верховної Ради України, «з 444-х народних депутатів ВР України VII скликання 439 мають вищу освіту, два парламентарі України — професійно-технічну і три — загальну середню освіту». Тобто тільки шестеро народних обранців не мають вищої освіти, це: І. Бриченко і М. Джемилев від партії ВО «Батьківщина», регіоналка С. Фабрикант, комуніст В. Кудря, а також двоє свободівців — А. Вітів та О. Мирний. Однак дані про рівень освіти народних депутатів чомусь у парламенті ретельно приховуються згідно з положеннями

2, 5 Закону України «Про захист персональних даних» (відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яку ідентифіковано або може бути конкретно ідентифіковано), і їх віднесено до інформації з обмеженим доступом відповідно до ч. 2 ст. 14 цього Закону, у якій ідеться про те, що поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Враховуючи вищезазначене, інформацію про освіту народних депутатів може бути опубліковано лише за їхньої згоди.

Але, як відомо, якщо парламентарі усе ж таки взяли на себе зобов'язання бути особами публічними в демократичній країні і представляти інтереси своїх виборців, то надання інформації про їхній освітній рівень не має приховуватися від народу України. І уповноважені на оприлюднення цієї інформації державні органи мають її надавати без попередньої на це згоди кожного окремого депутата. Інакше щоразу матимемо все нові й нові «парламентські ініціативи» на кшталт подання законопроекту депутатом від Партії регіонів О. Бондаренко, яка на початку минулого року внесла на розгляд законопроект про внесення змін до ст. 8 і 11 Закону України «Про інформацію» щодо мови інформації та інформації про фізичну особу. Згідно з ним, до конфіденційної інформації про особу, збір та ретрансляцію якої суворо заборонено, планують віднести відомості про «національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адресу, дату і місце народження».

Хоча, априорі, дані про освітній рівень тільки засвідчують кваліфікацію та рівень підготовки конкретного фахівця, наприклад, під час приймання на роботу, тому це не може бути конфіденційною інформацією, тим паче у депутатів, діяльність яких має бути прозорою. Інша справа, якщо диплом у депутата є підробним, наприклад, як та фальшива посвідка про закінчення Колумбійського університету у відомій історії з Р.Зваричем.

У демократичних країнах, якщо б виявилось, що депутат надав неправдиві свідчення, він подав би у відставку. Українська практика такого досвіду не визнає. Водночас бачимо, що у низці країн світу інформація про освітній рівень парламентарів є відкритою і доступною для широкого загалу. Так наприклад, у Польщі на офіційному сайті Сейму на сторінці-профілі кожного депутата всі охочі мають змогу переглянути дані не лише про освітній рівень парламентаря, а й про його кваліфікаційну підготовку та дату закінчення конкретного навчального закладу. А у Німеччині на сайті парламентарів Бундестагу у відкритому доступі є дані не лише про освітній рівень депутатів, але й детально розписано інформацію про попередні місця роботи народних обранців та навіть вказано назви закладів, де вони здобували загальну середню освіту (школа, гімназія тощо).

Якщо казати про рівень освіти українських парламентарів, то серед членів Партії регіонів найбільше інженерів – 47 %, у позафракційних переважають люди з економічною та юридичною освітою – по 35 %, у фракції ВО «Батьківщина» – економісти, юристи та інженери – 36, 32 та 26 % відповідно, у фракції ВО «Свобода», за наявними даними, гору беруть юристи – 38 %, в УДАРі найбільше випускників економічних та юридичних факультетів – 41 та 30 % відповідно,

а у Комуністичній партії України, згідно з даними щодо освіти, приблизно половина функціонерів, знову ж таки, інженери – 39 %.

Цікавим також є те, що двоє депутатів з музичною освітою належать до фракції Партії регіонів, один фізик є позафракційним, а троє входять до ВО «Батьківщина», один хімік є членом фракції ВО «Свобода». До речі, найбільше журналістів у ВО «Батьківщина» – шість, у Партії регіонів – два, в УДАРі, КПУ, ВО «Свобода» – по одному. «Найспортивнішими» за кількістю людей з освітою з фізичного виховання є Партія регіонів та УДАР. Їхніми членами є відповідно семеро та троє вчителів фізкультури. Крім того, можна також спостерігати тенденцію, за якої депутати мають по кілька вищих освіт. Для прикладу, у ВО «Свобода» таких є 35 %, у Комуністичній партії – 34 %, в УДАРі – 25 %, у ВО «Батьківщина» – 21 %, у позафракційних – 16 %, у Партії регіонів – 13 %.

Утім, дані щодо точної кількості «освічених» та «неосвічених» у Раді оприлюднити важко, бо невідомо, скільки народних обранців можуть мати «липові» дипломи про вищу освіту. А отже, виборці повинні мати надійні гарантії ефективного законодавчого процесу, які значною мірою залежать від рівня підготовки народних депутатів та їхньої кваліфікації.

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

О. Єфімов, канд. юрид. наук, адвокат

Українське майно в Криму

Нормативна база: Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI; Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV; Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III; Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI; Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»

Внаслідок анексії Автономної Республіки Крим (далі – Крим) Російською Федерацією (далі

– РФ) виникла досить незручна ситуація для тих, хто займається (займався) підприємницькою діяльністю на території Криму. Незручність полягає у тому, що ані Україна, ані більшість країн світу не визнають Крим територією РФ. У свою чергу, Росія вважає Крим своїм. Отже, для того щоб займатися підприємницькою діяльністю в Криму і при цьому нікого не «ображати», підприємець має «догодити» і Україні, і РФ одночасно. Принаймні щодо сплати податків та юридичного оформлення

господарських операцій. Питання економічної ефективності такого «підприємництва» у цій статті не розглядатимемо. Увагу сконцентруємо на тому, як можна юридично уникнути такого «бізнес-дисконфОРту» або хоча б зменшити його вплив.

Чим допоможе Закон про окупацію

Поки що в описану ситуацію потрапили ті підприємці, яким «поталанило» знаходитися на території Криму на момент анексії, вести там бізнес. Нових суб'єктів підприємницької діяльності, створених у Криму, навряд чи зацікавить викладене далі.

Якщо йдеться про певні підприємницькі послуги, то припинити їх надавати, мабуть, нескладно. Однак для надання цих послуг могли використовувати якесь майно. Крім того, підприємець міг виробляти певні матеріальні цінності чи продавати продукцію (товари) на тепер уже окупованій території. Відтак він має вирішити, як правильно діяти щодо матеріальних цінностей, які залишилися в Криму.

Закон про окупацію встановлює декілька правил щодо підприємницької діяльності, які так чи інакше стосуються ведення бізнесу в Криму, а саме:

- відповідальність за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території покладається на РФ як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права (ст. 5). З цієї норми зрозуміло, кому саме пред'являти претензії за усі підприємницькі негаразди в Криму, принаймні в українських судах (йдеться про відповідача у позовах про відшкодування шкоди);

- на тимчасово окупованій території право власності охороняється згідно із законодавством України (ч. 1 ст. 11). Звертаючись до українського суду щодо захисту прав власника майна, слід керуватися матеріальним правом саме України, тобто у позові треба посилатися саме на українське законодавство, незважаючи на те, що відповідачами можуть бути і суб'єкти РФ;

- за фізичними особами, незалежно від набуття ними статусу біженця чи

іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуто відповідно до законів України (ч. 3 ст. 11). Отже, саме власник такого майна, що набув цього статусу за українським законодавством, має право вчиняти усі юридичні дії, приміром, правочини з таким майном;

- набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке знаходиться на тимчасово окупованій території, здійснюється відповідно до законодавства України за межами тимчасово окупованої території (ч. 4 ст. 11). Тобто зміна власника такого майна відбувається через внесення інформації про це саме до українського Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Відповідно до наказу Мін'юсту України від 14.03.2014 р. № 524/5 «Про заходи щодо надання послуг з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно», державну реєстрацію речових прав та їх обтяжень на нерухоме майно, яке розташоване в межах території Криму та міста Севастополя, згідно із законодавством у сфері державної реєстрації прав здійснюють так. За заявами, які подаються особисто заявником або шляхом надсилання поштою до органів державної реєстрації прав Криму та міста Севастополя, – державні реєстратори речових прав на нерухоме майно органів державної реєстрації прав Дніпропетровської, Одеської, Хмельницької та Чернігівської областей. За заявами, які подаються особисто заявником або шляхом надсилання поштою до органів державної реєстрації прав Херсонської та Запорізької областей, – державні реєстратори таких органів;

- на тимчасово окупованій території будь-який правочин щодо нерухомого майна, у тому числі щодо земельних ділянок, вчинений з порушенням вимог Закону про окупацію, інших законів України, вважається недійсним з моменту вчинення і не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані

з його недійсністю (ч. 5 ст. 11). Це означає, що правочин щодо відчуження будь-якого об'єкта нерухомого майна без внесення його до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно вважатиметься, принаймні в Україні, таким, що не існує і не існував. Тобто, з погляду українського законодавства, будь-яке майно, відчужене в Криму не його власником, резидентом України, вважатиметься таким, що продовжує належати такому власнику.

Крім того, ст. 13 Закону про окупацію встановлює правило, за яким особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території визначаються законом.

Нижче розглянемо варіанти дій підприємця, майно якого опинилося в окупації. Вибір варіанту залежатиме від того, чи можливий доступ підприємця до майна і чи може він ним розпоряджатися.

Якщо доступ до майна можливий

Майном, що належить резиденту України та знаходиться на території Криму, такий суб'єкт може розпоряджатися на власний розсуд.

Якщо український суб'єкт підприємництва все-таки планує продовжувати підприємницьку діяльність в Криму, але не хоче порушувати українське та російське законодавство, він може обрати російське законодавство. Хоча б тому, що українське законодавство в Криму не захищається його правоохоронними органами, а правоохоронним органам України зробити це на окупованій території наразі неможливо. Також у Криму неможливо дотримуватися таких вимог чинного українського законодавства, як:

- подання засобами електронного зв'язку податкової звітності;
- здійснення обов'язкової реєстрації податкових накладних;
- використання реєстраторів розрахункових операцій (РРО) та подання в електронній формі відповідної звітності;
- реєстрація нових РРО для використання в Криму;
- підтвердження бази оподаткування податком на землю, податком на нерухомість, фіксованим сільгосподатком через неможливість проведення технічно інвентаризації об'єктів нерухомого майна;

- дотримання порядку працевлаштування громадян, які отримали громадянство РФ, оскільки для цього має бути надано відповідний дозвіл;

- вимоги валютного законодавства, оскільки на території Криму безготівкові платежі вже здійснюються виключно в рублях, а гривня залишатиметься там у готівковому обігу орієнтовно до кінця травня;

- вимоги митного законодавства, оскільки розмитнювати російські товари в Криму просто нікому.

Зрозуміло, що деякі види підприємницької діяльності можуть здійснюватися, наприклад, шляхом реєстрації СПД на материковій частині України. Приміром, надання консалтингових послуг щодо Криму та клієнтам у Криму може виконувати і СПД, зареєстрований у Києві, керуючись при цьому українським законодавством.

Якщо ж йдеться про можливість мати саме у Криму певне майно, необхідне для надання послуг на окупованій території, то пропонуємо такі варіанти.

Варіант перший: переоформити право власності на майно з резидента України на нерезидента та здійснювати цю діяльність в Криму вже від імені нерезидента. Звісно, необхідно потурбуватися про те, щоб такий перехід був відображений не лише в українському Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, а й у відповідному реєстрі РФ. У такому разі нерезидент порушуватиме українське законодавство, однак притягнути його до відповідальності українським правоохоронним органам буде набагато важче, ніж якби він був резидентом.

Слід зважати на те, що у ВРУ зареєстровано законопроект «Про повернення капіталів, що знаходяться та зареєстровані в Республіці Кіпр, офшорних та інших юрисдикціях, звільнених від подвійного оподаткування, чи таких, що мають пільговий режим оподаткування». У ньому передбачено таке:

- повернення капіталів шляхом передачі іноземними особами (юридичними чи фізичними) права власності на майно, що знаходиться в Україні, резидентам України, а також повернення грошових коштів;

- строк такої передачі – три місяці;
- із повернутих сум треба буде заплатити 50 % до державного бюджету.

Варіант другий: не переоформлюючи майно на нерезидента, здати його тому ж нерезиденту в оренду та отримувати від нього орендну плату. Орендну плату слід оподатковувати за законодавством України, а підприємницьку діяльність нерезидента-орендаря в Криму – за податковим законодавством РФ.

Якщо доступ до майна неможливий

У цьому випадку йдеться про так зване мародерство, яке чиниться в Криму щодо майна, яке належить українським власникам.

Нині податковим та бухгалтерським законодавством не врегульовано питання правового режиму майна, що залишилося на території Автономної Республіки Крим після її окупації. Вище було вказано, що відповідно до ст. 11 Закону про окупацію «на тимчасово окупованій території право власності охороняється згідно із законодавством України». Тобто юридичні дії щодо такого майна слід вчиняти так само, як і юридичні дії щодо будь-якого іншого майна на території України. Навіть якщо йдеться про втрату цього майна, така втрата також має відповідати законодавству України.

Порядку відображення у податковому та бухгалтерському обліку втраченого внаслідок окупації майна чинне законодавство не містить. Тому доведеться, як-то кажуть, «підтягувати» до практики ті норми законодавства, які можуть хоч якось допомогти позбавитися де-юре втраченого де-факто майна.

Відповідно до пп. 14.1.27 ст. 14 ПКУ витратами є «сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)». Тобто вибуття активів є витратами у розумінні зазначеної норми.

Згідно з п. 140.4 ст. 140 ПКУ платник податку здійснює оцінку вибуття запасів за методами, встановленими відповідним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку. Такі методи визначені п. 16 ПБО-9. При цьому обов'язковим є проведення інвентаризації. Адже відповідно до пп. «г» п. 3 Інструкції № 69 при встановленні фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів) інвентаризація є обов'язковою.

Для того аби щодо майна (основних засобів, МШП та інших запасів), яке залишилося на території Криму, можна було вчинити певні юридичні дії, слід провести вказану інвентаризацію де-юре. Де-факто ж потрібно відповідно до п. 11.6 Інструкції № 69 скласти акт інвентаризації, в якому слід перелічити усе майно, яке знаходиться (залишилося) на окупованій території, тобто визнати його формально втраченим. Після цього варто звернутися до правоохоронних органів із заявою про відкриття кримінального провадження за фактом, наприклад, крадіжки, що є складом злочину, передбаченого ст. 185 ККУ. Адже майно перебуває у володінні інших осіб, які заволоділи ним шляхом привласнення.

Відповідно до ст. 214 КПКУ слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Згідно зі ст. 221 КПКУ слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за винятком матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії

кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається. Під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особа, що його здійснює, має право робити необхідні виписки та копії.

Тож, заявивши про крадіжку майна на території Криму, можна у такий спосіб отримати документальне підтвердження факту кримінального провадження щодо крадіжки майна.

Вказані документи (акт інвентаризації, заява про злочин та копії документів з кримінальної справи) можна вважати достатнім документальним підтвердженням вибуття активів, що, у свою чергу, призводить до визнання витрат за пп. 14.1.27 ст. 14 ПКУ. Звичайно, краще було б мати якийсь вирок з підтвердженням факту викрадення. Проте, на думку автора, відкриття кримінального провадження теж має вистачити для підтвердження факту викрадення.

Слід мати на увазі, що Законом про окупацію внесено зміни й до КПКУ. Статтю 114 КПКУ доповнено частиною третьою, відповідно до якої «судові справи щодо спорів, що впливають з факту окупації чи правопорушень, пов'язаних з окупацією, відносяться до окремої категорії справ, які розглядаються за відповідними процесуальними нормами з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». При цьому «справа визнається такою, що пов'язана з окупацією, вмотивованою ухвалою судді».

Відповідно до п. 140.3 ст. 140 ПКУ до витрат не включається сума фактичних витрат товарів, крім витрат у межах норм природного убутку чи технічних (виробничих) витрат та витрат із розбалансування природного газу в газорозподільних мережах, що не перевищують розмір, встановлений КМУ, або іншим органом, визначеним законодавством України. Тому сподіватися на право зменшення бази

оподаткування податком на прибуток за рахунок таких витрат не варто. А от обов'язку збільшення оподатковуваного доходу за рахунок витрачених у Криму товарів можна уникнути.

Щодо основних засобів слід зазначити, що згідно з п. 146.16 ст. 146 ПКУ «у разі ліквідації основних засобів за рішенням платника податку або в разі якщо з незалежних від платника податку обставин основні засоби (їх частина) зруйновані, викрадені чи підлягають ліквідації, або платник податку змушений відмовитися від використання таких основних засобів внаслідок загрози чи неминучості їх заміни, руйнування або ліквідації, платник податку у звітному періоді, в якому виникають такі обставини, збільшує витрати на суму вартості, яка амортизується, за вирахуванням сум накопиченої амортизації окремого об'єкта основних засобів».

Це підтверджує і норма пп. 14.1.191 ст. 14 ПКУ: «Не є постачанням товарів випадки, коли основні виробничі засоби або невиробничі засоби ліквідуються у зв'язку з їх знищенням або зруйнуванням внаслідок дії обставин непереборної сили, а також в інших випадках, коли така ліквідація здійснюється без згоди платника податку, у тому числі в разі викрадення необоротних активів, або коли платник податку надає контролюючому органу відповідний документ про знищення, розібрання або перетворення необоротних активів в інший спосіб, внаслідок чого необоротний актив не може використовуватися за первісним призначенням».

ПДВ щодо основних засобів не нараховується. Хоча, відповідно до п. 189.9 ст. 189 ПКУ, у разі якщо основні засоби ліквідуються за самостійним рішенням платника податку, така ліквідація для цілей оподаткування розглядається як постачання таких основних засобів за звичайними цінами, але не нижче балансової вартості на момент ліквідації. Однак, норма цього пункту не поширюється на випадки, коли основні засоби ліквідуються у зв'язку з їх знищенням або зруйнуванням внаслідок дії обставин непереборної сили, в інших випадках, коли «така ліквідація здійснюється без згоди платника податку,

у тому числі в разі викрадення основних виробничих або невиробничих засобів», що підтверджується згідно із законодавством або коли платник податку подає органу Міндоходів відповідний документ про знищення, розібрання або перетворення основних засобів в інший спосіб, внаслідок чого вони не можуть використовуватися за первісним призначенням.

Сподіватися, що наведену норму податківці застосують так само, як і платник податку, можна, але слід усвідомлювати також і ризики коригування податківцями податкового кредиту на суму ПДВ із залишкової вартості таких основних фондів, вкрадених у результаті окупації Криму. Тож тим платникам податків, які не готові ризикувати взагалі, доведеться безпідставно нарахувати ПДВ на операцію з умовного продажу вкрадених окупантами основних засобів. Хто ж вважає за справедливе не платити ПДВ з операції «викрадення» окупантами основних засобів, може ризикнути та скористатися частиною другою п. 189.9 ст. 189 ПКУ.

Більш ризикованим щодо товарів, вкрадених окупантами, є п. 198.5 ст. 198 ПКУ. Відповідно до цього пункту платник податку зобов'язаний нарахувати податкові зобов'язання виходячи з бази оподаткування за товарами, під час придбання яких суми ПДВ були включені до складу податкового кредиту, у разі якщо такі товари починають використовуватися у тому числі в операціях, що не є господарською діяльністю платника податку. На відміну від ситуації з основними засобами, норми, яка б звільняла від нарахування ПДВ на умовний продаж, не існує, а, навпаки, існує протилежна. Хоча можна поставити під сумнів той факт, що вкрадений окупантами товар використовується в операції, що не є господарською діяльністю платника податку, бо він взагалі не використовується і взагалі не в операції, проте слід визнати, що ризик нарахування податківцями під час перевірки ПДВ на вартість викраденого товару є істотним. Хіба що з патріотичних міркувань податківці не будуть наповнювати бюджет за рахунок біди платника податку (*Персональний сайт Олександра Єфімова (<http://yefimov.com.ua/?p=1220>)*).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «тсн.ua»

Про автора: Н. Коломоец, юрист

...13.05.2014 года Верховная Рада приняла закон «О внесении изменений в некоторые законодательные акты относительно защиты прав инвесторов». Понимаю, многие могут подумать, что наиболее действенным механизмом защиты прав инвесторов в Украине будет создание ими частных армий (они так и делают), но законодатели решили пока с этим повременить и испробовать более изящные методы.

На самом деле этот законопроект не так уж и сильно меняет наше законодательство, как могло бы показаться после прочтения его названия. Изменения начинаются с того, что ст. 41 КЗоТ Украины дополнена пунктом,

разрешающим собственнику по своей инициативе уволить работника на основании «прекращения полномочий должностных лиц».

Мне доводилось слышать и наблюдать самому веселые ситуации, когда новые собственники не могут уволить директора предприятия и получается, что они предприятие купили, а управляют нормально им не могут.

Доходили до меня и слухи об одном таком директоре, которого охрана не пускала в кабинет и он, получая около 3000 грн в день, приходил на работу, садился на стульчике для посетителей и сидел там, имитируя вынужденный простой или иными боролся способами (в буквальном смысле) за свою зарплату каждый день.

Новая редакция ст. 41 КЗоТ (вместе другими изменениями, о которых чуть ниже) теперь

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

позволяет собственнику в любое время уволить такого директора не на общих основаниях, а по причине прекращения его полномочий как должностного лица. Законодатель выдержал симметрию, и в этом случае от такого директора придется «откупиться» выходной помощью в размере шести среднемесячных заработных плат.

Сумма выходного пособия – это еще одно изменение, внесенное этим же законом, но в ст. 44 КЗоТ. На мой взгляд, это позитивные изменения, ведь должностное лицо в этом случае получает свою заработную плату наперед за полгода и явно не будет это время бедствовать и голодать. С другой стороны, шесть месяцев вполне достаточно, чтобы оправиться от увольнения и найти следующую точку для «приложения своих усилий».

Бизнес есть бизнес, и такой подход я приветствую. Еще более интересное и необычное для нашего постсоциалистического трудового законодательства изменение внесено в ст. 130 КЗоТ. Согласно этому изменению, теперь на должностное лицо может быть возложена материальная ответственность за недополученную предприятием прибыль.

В совокупности с изменениями в ст. 132 КЗоТ, такая ответственность не ограничивается среднемесячным заработком нашего должностного лица. С социалистической точки зрения за недополученную предприятием прибыль возлагать материальную ответственность на работника (какую бы должность он не занимал) недопустимо, но у нас же капитализм.

Директор предприятия должен знать, что он рискует, в том числе и своими деньгами, если будет управлять бизнесом так, что собственник вместо возможной и необходимой прибыли ничего не получит.

Чтобы все знали правила игры в отношении ответственности должностных лиц, и они были одинаковыми для всех, из ст. 89 ХК Украины убрали положение о том, что должностные лица отвечают за вред, причиненный ими хозяйственному обществу в пределах и в порядке, предусмотренных уставными документами общества.

Теперь остался только закон. Уставные документы могут быть разными, а один для всех закон – это понятнее и делает отношения более прогнозируемыми. Логичными выглядят и изменения в ст. 99 ГК Украины о том, что полномочия члена исполнительного органа могут быть в любое время прекращены, или он может быть временно отстранен от исполнения своих обязанностей – без всяких условий, без всяких «если» и «вдруг».

Это и есть основа для дальнейшего увольнения такого должностного лица на основании тех норм, о которых я сказал выше. Это логично, ведь если я, собственник предприятия, вижу, что директор тащит мое предприятие не туда, куда мне нужно, то я не должен расслабляться и наслаждаться или устраивать «холивар» со своим директором, у которого есть свое мнение на этот счет.

Мнение у него, конечно, свое, но деньги мои. Мы четко сориентировались на прагматичную капиталистическую модель. Хотя мало кто читал договор с Евросоюзом, политическую часть которого мы уже подписали, но он именно об этом.

Эти нововведения и в разрезе нашей евроинтеграции, и в разрезе необходимости улучшать инвестиционный климат в нашем государстве кажутся мне позитивными и верными по своему направлению. В тех условиях, которые мы имеем сейчас, эти изменения помогут защитить права инвесторов примерно так, как дамский зонтик защищает от шторма в Баренцевом море, но вечно же штормить не может, и даже один шаг в верном направлении лучше, чем бесконечное топтание на одном месте (<http://ru.tsn.ua/blogi/themes/law/damskiy-zont-optimistichnomu-investoruu-365970.html>). – 2014. – 16.05).

***

Взгляд юриста
Юридический блог компании Jurimex
Про автора: Д. Гетманцев

К вопросу о налоговом компромиссе

Новая команда налоговых реформаторов, уже за первый полноценный месяц своей работы

выдала «на гора» достаточно много разумных и полезных идей по реформированию налоговой системы. Здесь и налоговая амнистия, и реформирование всех основных налогов, и введение всеобщего декларирования доходов и расходов и многая, многая, многая...

Вместестем, новой молодой командой вероятно еще сложно понять, что между блестящей идеей и ее реализацией лежит пропасть кропотливой работы, бюрократических проволочек, производства сотен на первый взгляд не нужных пояснений и апробаций, результатом которых должен в конце концов стать вразумительный юридический текст, внятно реализующий идею, не провоцируя мучительную юридическую изгогу даже у подмастерьев налогового цеха.

Но, к сожалению, новое детище Кабинета Министров, касающееся введения так называемого налогового компромисса вызывает именно такую реакцию. Судя по всему, реформаторы наступили на старые грабли прошлой власти, подготовив законопроект без привлечения налоговых юристов. Таким образом, в целом не плохая идея освобождения от ответственности за налоговую минимизацию клиентов конвертационных центров, при прошлой власти, носящих гордое название «сертифицированных площадок», породило проект очередной коррупционной схемы, которыми и без того изобилует наша налоговая система.

Итак, по порядку. Законопроект предлагает предпринимателям, имеющим старые грешки перед налоговым ведомством так называемый налоговый компромисс – погашение задекларированных ими налоговых обязательств при условии уплаты ими 15% от суммы обязательств, в случае, если такое обязательство возникло до 1 января 2014 года и было задекларировано налогоплательщиком на протяжении 60 дней с момента вступления закона в силу.

Вопрос о том, почему собственно 1 января 2014 года, ведь «площадки» успешно функционировали до конца февраля 2014 года оставим на откуп авторов законопроекта. На самом деле, он не такой уж принципиальный.

Намного более принципиальной является сама процедура налогового компромисса. Для предпринимателей окажется новостью, что достижения налогового компромисса не гарантировано и зависит от многих факторов, кроме подачи налогоплательщиком «уточняющего расчета налоговой декларации». Намного важнее что произойдет после такой подачи, ведь результат согласования суммы налогового обязательства между налогоплательщиком и налоговиками предсказать крайне сложно. Таким образом, «явка с повинной» не влечет за собой освобождение от ответственности, а лишь дает шанс на таковое.

По замыслу отцов нового доильного аппарата для Буренки отечественного бизнеса, процедура согласования включает в себя несколько этапов. Сначала, Вы подаете уточняющий расчет налоговой декларации за тот налоговый период, в котором предприятие допустило недоплату налога. Затем, – налоговый орган проводит так называемую «встречную сверку» с налогоплательщиком, по результатам которой составляется справка. Пусть Вас не удивляет то, что «встречная сверка» в понимании законопроекта это абсолютно другая процедура, чем «встречные сверки», существующие сегодня в п.73.5 ст.73 НК Украины. Как мы говорили, авторы писали законопроект без привлечения юристов. Намного интересней вопрос о том, что же составляет сущность и содержание самой сверки? Кроме обмена письмами между налогоплательщиком и налоговой, вероятно есть еще какой-то тайный смысл процедуры, умалчиваемый до поры до времени авторами законопроекта. Ведь следующим шагом налогового компромисса или следствием не согласования суммы налогового обязательства в ходе сверки является ... да-да вся та же старая добрая налоговая проверка.

Т.е. если Вы не договорились (при чем в самом прямом смысле слова) с налоговой службой о сумме налогового обязательства в ходе сверки, Вы получаете бонус-плюс в виде налоговой проверки, которая по замыслу реформаторов должна проводиться при выявлении факта

занижения налогового обязательства (как фиксируется факт выявления, на каких основаниях налоговая может прийти к такому выводу – проект умалчивает). Таким образом, шансов «не договориться» с налоговой у лица, которое вступило в бурную и извилистую реку налогового компромисса нет. Здесь, как у классика – или в загс или в прокуратуру. Ведь, заключение о том, что сумма налогового обязательства уменьшилась, налоговая, надо полагать, может сделать просто так, руководствуясь интуицией.

Не надо быть специалистом в сфере налогового права, чтобы понять, что успех налогового компромисса зависит от личных отношений налогоплательщика с руководством соответствующего органа налоговой службы.

В качестве условных гарантий соблюдения правил игры со стороны государства, законопроект содержит норму, которая запрещает проведение в будущем проверки плательщика за «уточненные» налоговые периоды. Обращаем внимание речь идет не о доначислении налога, а только о налоговой проверке. Теперь внимание вопрос – если уточненный налоговый период по НДС – календарный месяц, возможно ли проведение налоговой проверки за следующий либо предыдущий налоговые периоды? Или по другому налогу? Конечно! При чем, с последующим доначислением налога.

Однако, и это еще не все! Для больших налогоплательщиков процедура налогового компромисса является не добровольной, а обязательной! В случае, если налогоплательщик не воспользуется предоставленной ему возможностью, налоговая получит автоматическое основание для проведения его проверки. Будет такая проверка плановой или внеплановой проект умалчивает, однако ее результат для налогоплательщика предугадать не сложно.

Таким образом, законопроект предлагает легальную схему «решения вопроса» по прошлым грехам налогоплательщика с налоговой службой, с весьма непредсказуемыми для плательщика последствиями даже при самом лучшем стечении обстоятельств. Мы

умышленно оставили за скобками данного короткого материала анализ неприлично большого как для такого маленького документа количества технических противоречий, пробелов и не согласованностей с текстом самого НК, равно как и абсолютно неопределенные процедуру и последствия корректировки отрицательных значений НДС и налога на прибыль. Будем надеяться инициаторам хватит мудрости привлечь к работе над документов специалистов на уровне Верховной Рады, что позволит привести его в божеский вид. Отметим одно – введение налогового компромисса в предложенном виде в украинскую налоговую систему на сегодняшнем этапе ее существования, до существенных, в первую очередь, кадровых и организационных реформ самого налогового ведомства, является, мягко говоря, преждевременным. И не надо быть пророком, чтобы предсказать чем закончится этот налоговый компромисс между аппетитами налоговых чиновников и умирающего голодной смертью государственного бюджета (<http://jurblog.com.ua/2014/05/k-voprosu-ologov-kompromisse>). – 23.05).

***

Взгляд юриста
Юридический блог компании Jurimex
Про автора: В. Форсюк

«Лучше поздно, чем никогда», – подумали наши депутаты и после майских праздников, 13 мая с.г., все же приняли Закон № 4527 «О внесении изменений в Налоговый кодекс Украины относительно совершенствования трансфертного ценообразования», который предусматривает подачу отчета о контролируемых операциях, в соответствии со статьей 39 Налогового кодекса Украины, за период с 1 сентября по 31 декабря 2013 года до 1 октября 2014 года, а также уменьшение размера штрафов за непредставление отчета.

Но поскольку, принятие законопроекта № 4527 ожидалось до 1 мая (первоначального крайнего срока подачи отчета), он не предусматривает переходных положений,

и как следствие породил очень интересную юридическую проблему.

Фактически налогоплательщики, у которых были контролируемые операции в период с 1 сентября по 31 декабря 2013 года и которые не подали отчет в апреле, уже 1 мая могут быть привлечены к ответственности согласно пункта 120.3 статьи 120 Налогового кодекса Украины; а изменение сроков подачи отчета согласно Закона № 4527 для них не панацея.

Поскольку Закон не прямо не предусмотрел освобождение от ответственности налогоплательщиков за неподачу отчета до 1 мая 2014 года, то возможность применения такого закона к правоотношениям, возникшим до вступления его в силу, является спорным. Ведь налоговый закон по общему правилу не может быть ретроактивным, то есть иметь обратную силу, о чем не раз указывал в своих решениях и Конституционный суд Украины.

Возможно, применение санкций со стороны налоговых органов и не будет, учитывая ситуацию, что сложилась, и заявления руководителей налоговых органов об устранении в подходах этого органа философии этатизма. Но, в результате «власть новая, а методы старые». Ведь даже сегодня Министерство доходов и сборов, в случае не своевременного утверждения подзаконных нормативных актов, продолжает использовать практику издания писем с рекомендациями для налогоплательщиков, которые, несомненно, облегчают им жизнь, но мягко говоря, не очень соответствуют содержанию норм налогового закона. В качестве примера, можно привести Письмо Миндоходов Украины от 28.04.2014 г. № 9920/7/99-99-19-03-01-17 «О методике определения цены банковских услуг», которое, не смотря на прямое указание подпункта 39.3.1 пункта 39.3 статьи 39 Налогового кодекса Украины об использовании для определения цены банковских услуг исключительно методики, утвержденной Национальным банком Украины и центральным органом исполнительной власти, обеспечивающим формирование и реализацию государственной налоговой и таможенной политики, рекомендует до утверждения

специальной методики определения цены банковских услуг определять обычные цены в контролируемых операциях, используя общие положения статьи 39 Налогового кодекса Украины (<http://jurblog.com.ua/2014/05/6128/#more-6128>). – 2014. – 20.05).

***

Блог на сайті «ubr.ua»

Про автора: Юридическая компания «Коларес»

Защита прав граждан Украины на территории Крыма

Как защитить свое недвижимое имущество от национализации российской Федерацией; как вернуть банковский вклад или депозит, осуществленный на территории Крыма. Глубоко переживая события, которые происходят на протяжении последних месяцев в нашей стране, специалисты юридической компании «Коларес» решили внести свой вклад в общую помощь гражданам Украины, проживающим, имеющим бизнес или недвижимость на территории полуострова Крым. Толчком к такому решению послужили вопросы, с которыми обращаются в нашу компанию жители как полуострова, так и «материковой» части Украины.

Среди основных вопросов: как защитить свое недвижимое имущество от национализации российской Федерацией; как вернуть банковский вклад или депозит, осуществленный на территории Крыма; в какой валюте возвращать деньги и другие. Причинами возникновения таких проблем стала аннексия Крымского полуострова Российской Федерацией, законы которой отличаются от законов Украины. Так, например, Гражданским кодексом РФ предусматривается возможность национализации государством имущества граждан. В данной ситуации несколько утешительным является тот факт, что Закон также предусматривает компенсацию национализированного имущества граждан. Но открытым остается вопрос об определении размера такой компенсации и стоимости недвижимого имущества.

Принимая во внимание изложенные выше вопросы, специалисты юридической компании «Коларес» разработали пути защиты прав граждан Украины на территории полуострова Крым, которые мы и рассмотрим в данной статье. Итак, как же защитить недвижимое имущество, которое находится на территории полуострова Крым от национализации или захвата? Если третьи лица препятствуют вам в доступе до вашего имущества, или вы лишены возможности распоряжаться своим имуществом, то это становится поводом для защиты прав в суде. Прежде всего, необходимо зафиксировать факт такого нарушения прав собственности. Для этого необходимо вызвать представителя правоохранительных органов, убедиться в том, что он зафиксировал нарушение и составил соответствующий протокол.

Также желательно зафиксировать нарушения самостоятельно при помощи фото и видео съемки. Имея на руках факты и материалы фиксации нарушений, необходимо обратиться к профессиональным юристам, чтобы надлежащим образом составить исковое заявление в Европейский суд по правам человека.

Также юристы будут сопровождать ваше дело в суде, что увеличивает шансы на вынесения решения в вашу пользу. Ответчиком в таком судебном заседании будет выступать Российская Федерация. Вторая значительная проблема, с которой сталкиваются украинцы на территории Крыма – это невозможность вернуть банковский вклад или депозит. Сложность состоит в том, что после аннексии Крыма Россией, большие украинские банки закрыли свои филиалы на территории полуострова. Масла в огонь подлило также постановление Национального банка Украины о запрете деятельности украинских банков на территории Крыма. Итак, что же советуют юристы в такой ситуации?

Прежде всего, гражданам необходимо обратиться в отделение банка на материковой части страны, в Киеве или в головное отделение банка. Результатом подачи заявления о возврате депозита или банковского вклада может стать отказ банка на основании действия форс-

мажорных обстоятельств. В таком случае также необходимо получить документальное подтверждение факта отказа. Имея на руках все необходимые документы, вы можете обратиться к юристам, которые подготовят иск в Европейский суд по правам человека. Ответчиком в таком судебном разбирательстве выступит Российская Федерация.

Подводя итог вышесказанного, еще раз отметим, что решение проблем, возникших у граждан Украины в связи с аннексией Крыма, есть и таким решением станет Европейский суд по правам человека... (<http://blog.ubr.ua/pravo/zashita-prav-grajdan-ukrainy-na-territorii-kryma-7919>). – 2014. – 26.05).

***

Блог на сайті «Минфин»

Про автора: А. Охрименко, экономист

В Украине налоги в отличие от других стран мира...

У нас очень популярно вести дискуссию о нашей системе налогообложения и менять налоги. Традиция, однако. Действительно, в 2010 году Украина занимала первое место в мире по количеству налогов. Но после этого провели ряд реформ, и по количеству налогов Украина уже фактически сравнялась с большинством стран мира. Хотя опять предлагают реформировать налоговую систему и уменьшить количество налогов, но непонятно, как при этом уменьшится налоговая нагрузка. Ибо одно уменьшение количества названий налогов фискальное давление не уменьшает.

А действительно, высокие у нас налоги или нет? Насколько наша налоговая система отличается от других стран мира? И что же действительно мешает нашему бизнесу нормально работать? Непростые вопросы для нашей экономики и наших людей.

Основными налогами во многих странах мира является налог на бизнес (аналог нашего налога на прибыль компаний), налог на продажи (наш горемычный НДС) и налог с физических лиц. Есть и другие налоги, но они оказывают меньшее фискальное давление, чем эти.

Итак, налог на доходы физлиц у нас 15-17%. Это очень мало, если сравнивать с другими странами ЕС. В Польше он 32%, в Германии 45%, в Австрии 50%. А вообще в среднем по Евроне 43,5%. Но, и в Чехии 22%, в Румынии 16%. В данной ситуации следует учитывать то обстоятельство, что во многих странах мира платежи в пенсионный фонд и фонд социальной защиты, юридические лица не платят, а платят только физические лица. Поэтому в данной ситуации нужно учитывать сумму единого социального взноса, который платят наши компании и подоходный налог с физлиц. В этом случае налог на доходы физлиц в Украине можно считать на уровне около 50%. Так что в Украине налоги с доходов физлиц выше, чем в среднем по ЕС, и даже выше, чем в Германии. Правда, в Швеции еще выше, чем в Украине, там налоги на доходы физлиц 57%.

Но почему же тогда у нас при таких высоких налогах на доходы физлиц постоянный дефицит пенсионного фонда и проблемы с дефицитом госбюджета? Может потому, что просто заведомо взяли и установили слишком высокий уровень? Очень часто идеологи налогов прямолинейно воспринимают логику, и считают, что чем выше налоги, тем больше поступит денег в бюджет. Но на практике все получается наоборот. Высокие налоги на доходы физлиц только стимулируют выплаты заработной платы в «конверте». В результате госбюджет вообще ничего не получает. Может лучше взять опыт других стран и сделать налог на доходы физлиц такими, чтобы бизнесу было бы просто невыгодно выплачивать заработную плату в «конверте». Ибо не стоит делать из бизнеса злого гения, который только и мечтает обналичивать деньги. Он это делает часто не потому, что так хочет, а потому, что по-другому не может. Ставка 15%, или максимально 20% (сумма ставки единого социального взноса и ставки подоходного налога), вот что может заставить бизнес платить всем заработную плату «по белому». Об этом уже говорят больше десяти лет, это политики обещали еще во времена Оранжевой революции, но ничего реального не делается. А жаль.

В Украине налог на прибыль юридических лиц составляет 18%. Почти такая же ставка в Швейцарии, там 17,95%. В Польше 19%, в Румынии 16%. В Норвегии 27%, в Германии 29,6%, а во Франции 33,3%. Высокие ставки с больших доходов. Политика высоких ставок на прибыль бизнеса, это роскошь, которую могут себе позволить очень развитые страны. В США корпоративный налог 40%. Тут простая логика. Больше всего налогов платит бизнес, так как он богат, так как он может себе это позволить. У нас несколько другая модель: считается, что бизнес получил преференцию, так как раньше он платил 25%. Но насколько эта преференция стала действенной? Да, объемы собираемых налогов на прибыль выросли. Уменьшился объем сокрытия прибыли компаний. Но сказать, что прибыль компаний начала радикально расти, сложно. Может все же стоит применить другой метод и действительно сделать налог на прибыль компаний такой, как в Макао – 10%? Скорее всего, можно было бы просто снизить его до уровня 16% и остановиться. Это был бы нормальный налог для нашего бизнеса. Вот когда украинский бизнес сравнялся бы с французским или немецким, тогда и ставки налога на прибыль можно было бы сделать такими как там.

У нас НДС 20%, такая же ставка в Великобритании, Болгарии, Сербии, Эстонии, Армении и Узбекистане. Но в России 18%, в Казахстане 12%, в Южной Корее 10%, а в Тайвани 5%. Но в Швеции и Норвегии 25%, в Польше и Румынии 23%. У нас это самый сложный налог. Он больше всего дает денег для формирования дохода госбюджета, но при этом проблема невозврата НДС у нас стоит очень остро. Вообще-то для страны, которая ориентирована на экспорт, НДС на уровне 20% очень высокий показатель. Как раз Южная Корея своим примером показывает, какой должен быть НДС в стране, если она хочет больше экспортировать. Чем выше ставка НДС, тем больше проблема возмещения НДС. Поэтому, если бы у нас НДС был 10%, меньше было бы проблем с возмещением НДС. И самое главное, чем ниже ставка НДС, тем ниже розничные цены в стране. Именно НДС очень

быстро накручивает рост цен. И этот рост цен порождает извечную проблему фиктивного НДС. Слишком высокая ставка НДС дает простор для разного рода махинаций, и сколько бы власть не менялась, но махинации с НДС были и будут. Очень заманчиво 20% с оборота положить себе в карман. Тут уже никакие страшные угрозы со стороны проверяющих не помогут. Ибо проверяющие тоже люди, и с ними можно всегда договориться, имея такой большой профит. А вот если бы ставка НДС была 10, а лучше 7%, то вряд ли у бизнеса возникало бы желание заниматься фиктивным НДС. Небольшой налог всегда проще уплатить, чем пытаться что-то на нем нахитрить.

Налоги никто не любит платить. Это сказал еще Платон. И он прав. Поэтому всегда приходится искать «золотую середину», чтобы эти налоги не уничтожали тех, кто их платит (<http://minfin.com.ua/users/okhrimenko>). – 2014. – 19.05).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Т. Чорновол

«Смотрящие» за корупцією

Після втечі Сім'ї в Україні лишилося чимало майна, яке нині арештоване по кримінальних справах. Однак є велика проблема в його збереженні. Особливо нафтопродуктів Курченка, які реалізуються наліво, а замість бензину реалізатори-крадії заливають в цистерни «бодягу». При чому за інформацією автора тіньову реалізацію забезпечують старі посіпаки Сім'ї, і отримані кошти йдуть на фінансування сепаратизму.

Тому дуже позитивно, що 16 травня міністр МВС Арсен Аваков на засіданні уряду ініціював і кабмін підтримав Постанову про реалізацію арештованого майна «в значних обсягах, яке важко зберігати, або утримання його значною мірою покладається на державу». Мова йде в першу чергу про майно Сім'ї.

Хтось може зауважити, що в тих справах ще не має рішення суду? Так, але в країні війна. Уявіть, якщо навіть син керівника Адміністрації Президента Пашинського, що

воює в нацгвардії в гарячій точці Донбасу присилає СМС про брак найнеобхідніших побутових речей в батальоні, отже ситуація, де мова йде мільярдний прибуток бюджету лише з реалізації нафтопродуктів Курченка протребує термінових рішень.

Тому був розроблений порядок реалізації арештованого майна Сім'ї. Постанова уряду передбачала у випадку, якщо рішення суду буде не на користь держави - повернути власнику кошти отримані від реалізації. Щоб застрахуватися від корупції був розроблений такий порядок реалізації: якщо суд приймає рішення дозволити реалізацію майна, воно передається профільним міністерствам, що використовують свої державні підприємства, у яких є умови для зберігання, транспортування, оцінки. Продаж відбувається виключно на біржі. Шановні читачі, спробуйте знайти в запропонованому порядку реалізації, зацікавленість якоїсь окремої особи або відомства? Порядок був розроблений спеціально, щоб якась особа не могла нав'язати свої корупційні правила.

Однак, коли постанова потрапила на візування в Мінюст з нею відбулися прикрі «чудеса». Заступник міністра Руслан Рябошапка, що відповідає за антикорупційний напрямок підгадав, коли міністр Петренко поїде у відрядження та замінив текст постанови і вже зібрався подавати на підпис в.о. міністра. В останній момент вдалося перехопити документ, який освячував мега-корупційну схему. Адже в творінні Рябошапки, в переробленому тексті постанови слідчий отримав право без будь-якого рішення суду передавати майно на реалізацію приватним організаціям!!! Це означає, що постанова йшла в руслі старих банальних корупційних схем, коли обрані приватні підприємства брали свої 20% націнки, щей реалізовували майно з уцінкою на 40%, поянюючи це неможливістю зберігати та швидким псуванням товару.

А, як слідчий буде вибирати приватні фірми?

У відповіді на це питання певно криється особистий інтерес заступника міністра юстиції. Адже зараз ліквідується міндоходів

і Рябошапка працює над тим, щоб приватні реалізатори перейшли під контроль Мінюсту.

З великими боями вдалося заблокувати цю корупційну схему, дякую міністру юстиції Петренку за оперативну реакцію. В результаті Петренко підписався під постановою, яка написана в інтересах держави, а не корупціонерів.

Після цієї обурливої історії мені особисто стало ясно, чому заступник міністра Рябошапка, так наполегливо блокував всі мої ініціативи, як урядового уповноваженого по боротьбі з корупцією. Зокрема, перешкоджав проходження через мінюст та уряд законопроекту про створення Національної служби протидії корупції, яка фактично є інструментом, який потрібен мені для реалізації обов'язків, які на мене були покладені на Майдані – боротися з корупцією високопосадовців. Перешкоджав створенню міжвідомчої робочої групи, щодо повернення активів корупціонерів з-за кордону, розширенню повноважень по урядовій лінії тощо.

Рябошапка був призначений в мінюст по квоті «Удару». Однак його протидія ініціативам урядового уповноваженого, а також грубе проштовхування корупційної схеми в темі реалізації майна Сім'ї насправді не має політичного підтексту, лише суто корупційний.

Мені вдалося з'ясувати, що смотрящим за Рябошапкою є особа, яку звати Ілья Марчевський. В компанії Рябошапки цього пана можна зустріти на третьому поверсі мінюсту, хоча офіційно він там не працює. Принаймні так запевнив кадровий відділ міністра Петренка, коли я його про це запитала.

Проте мені поступово відомо, що Руслан Рябошапка проштовхував корупційну схему реалізації арештованого майна саме на замовлення Іллі Марчевського. Зрештою Марчевський справжній профі в пограбунку держави. Хоча йому можна пред'явити і куди серйозніші звинувачення, адже його злочинна діяльність призвела до загрози життю та здоров'ю українців національного масштабу.

За часів президента Януковича Марчевський працював в команді Ключова-Злочевського в темі утилізації небезпечних відходів.

Для цієї мети в Україні на той момент існувало Національне агенство, яке було забезпечене спеціалістами, технікою, на створення якого було витрачено чимало державних коштів. Однак міністр екології Злочевський ліквідував агенство, а «тему» віддав приватному підприємству ізраїльського походження «Сі груп консорт» Іллі Марчевського. На тендерах з одним учасником це підприємство «виграло» майже півтора мільярда грн.

Найбільшим замовленням для ізраїльтян стала утилізація гексахлорбензолу на полігоні під Калушем, однак, як дослідила автор, на утилізацію в Британію, а потім в Польщу Марчевський вивозив лише злегка забруднену землю. Україна платила Марчевському 35 грн. за утилізацію кілограму ґрунту.

А де Марчевський сховав гексахлорбензол? Найліпший варіант, що він лишився на полігоні і його зверху засипали землею, зарівняли, посадили дерева (саджав їх сам Злочевський). Про інші варіанти страшно і подумати.

Жахливо, що шахрай Марчевський займався утилізацією і куди небезпечніших відходів, як мононітрохлорбензол з Горлівки. Це надзвичайно агресивна речовина, невелика кількість якої здатна вбити все живе в місті. За інформацією автора, вона частково так і залишилася у цистернах під відкритим небом посеред міста. А поряд склад старого динаміту. А на тій території нині війна...

Про злочини Марчевського-Злочевського-Ключова автор активно писала в 2011-2012 році. На сайті «Лівий берег» виходив матеріал «Шкідливіші за гексахлорбензол», на «Українській правді» – «Колумби від мінекології», де викладені факти підтверджувалися численими документами.

Останню статтю на цю тему я підготувала перед самим Майданом, але так і не встигла надрукувати. В ній йшлося про те, що Ключов потрапив в немилість до Януковича в кінці 2012 року і, як наслідок Марчевський перестав вигравати тендери з утилізації шкідливих відходів, натомість проти нього була порушена кримінальна справа. Слідство поцікавилось фактами фальсифікації даних по кількості відходів вивезених фірмою Марчевського,

що призвело до банального розкрадання державних коштів. Однак, як тільки Ключєви та Янукович помирилися один з братів став офіційним власником «Міжгір'я», а другий працював у РНБО, кримінальна справа «загубилася», зникли навіть постанови суду про вилучення документів з фірми Марчевського в єдиному реєстрі судових рішень. Однак у автора є копія однієї постанови.

Далі Марчевський почав вигравати нові тендери. А секретар Ради Національної безпеки Андрій Ключєв кришував дії рівня національної безпеки!!!

Не думала, що доведеться писати про Марчевського нині, після перемоги Майдану. Тим паче, що міліція розслідує злочини Злочевського, зокрема і в темі утилізації шкідливих відходів.

Проте це не завадило Марчевському стати «смотрящим» за Русланом Рябошапкою в Мінюсті.

Тому, що у Марчевського і Рябошапки є серйозний дах в кабміні.

Автор ще в процесі дослідження інформації, яку я маю з цього питання. Я слідкую за цим ланцюжком «смотрящих» за корупцією. І не

рекомендувала би їм проявитися, бо я буду виносити інформацію на публіку, як і в цьому випадку.

До речі, під постановою про реалізацію майна Сім'ї потрібно ще кілька міністерських віз, і є багато бюрократичних способів в Кабміні, щоб загальмувати вступ в дію постанови.

Однак я слідкую за цим процесом і буду описувати, що відбувається, бо нині, коли в мене не має повноважень, публічність – єдина моя зброя.

Трохи згодом опублікую фото документів: порядок реалізації майна від Авакова, і від Рябошапки.

Адже стають зайві всі коментарі, коли бачиш ці два документи. Для кожного стає очевидним, що Рябошапка любіював відверто корупційну схему. Викладу фото згодом, бо зараз їх не має під рукою. Так сталося, що писала цей блог я в маєтку Януковича в Урзуфі (Донецька область). Навколо крутилися автомобілі сепаратистів і час від часу потрібно було по тривозі хапати автомат, що лежав поряд з ноутбуком... (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/chornovol/5383c4fd0e734>). – 2014. – 27.05).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 10 (68) 2014**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 29.05.2014.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 4,6.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.